

JANUARY — FEBRUARY 1975

МИ І СВІТ

THE UKRAINIAN MAGAZINE

WE AND THE WORLD

РЕДАКТОР І ВИДАВЕЦЬ: МІКОЛА КОЛЯНКІВСЬКИЙ

Адреса для редакційної й адміністраційної кореспонденції
(вплата грошей):

Му і Svit, Niagara Falls Art Gallery & Museum,
Queen Elizabeth Way, Niagara Falls, Ont. L2E - 6S4, Canada
Tel. 356-1514 (Area code 416)

З М І С Т

Януш Домагалік: Чоловіча справа
М. Колянківський: Патріотична халтура
Кропивний-Харченко: Навчаючись у природи
З. Куб'як: Сицилія
М. К-ий: "Ви герої, а я хрунь"
С. Павлице: На землі записано (гумореска)
А. Житник: Справа не в капусті
В. Андруша: Слово хворобу викликає і лікує
Шевчук-Козовик: Фотопсихографія чи магія?
Читачі про альбом "Страстей Христових"
М. Точило: Винить дентистів! (фейлетон)
Хроніка

Фота на обкладинці: "З українських мотивів", фоторепродукції картин
В. Патики (Львів) "Верби" на стор. 1 та "Поліський вітряк" на стор. 4;
"Никифор" — рисунок Емануїла Миська (Львів), до нотатки на стор.
47 п. з. "Пам'яті Никифора".

Річна передплата для Канади, США і всіх інших держав — 6.00 доларів.

Authorized as second class mail by the Post Office Department, Ottawa,
and for payment of postage in cash.

Second class mail registration number 1676.

Printed by Harmony Printing Ltd., 3194 Dundas St. W., Toronto 9, Ont.

Януш Домагалік

ЧОЛОВІЧА СПРАВА

(Новеля)

— Ходи-но сюди! Так, ти... тобі кажу, адже нікого більше тут нема.

Ну, що боїшся підійти? Не боїшся, було б кого боятися, кажеш. Власне, кого б ти мав боятись? То що? Гадаєш, коли я цікавлюсь тобою, то й сам повинен підійти. Упертий. Не знаєш, коли нарешті цей трамвай приїде?

Не знаєш... Ну, що ж. Але присісти, мабуть, можеш? Пряжить сильно, певно, гроза насувається... О, осьде лавка. Давно ці лавки тут? З рік? Дивно, що їх досі не вкрали. Ні, не кажу, що тут мешкають самі злодії. Та знаєш, що досить одного, аби щось украсти. Не треба сотні. Але якщо лавка стоїть, можемо на ній сісти. Пощастило! Всміхаєшся? Сідай, поговоримо трохи. Я теж скористаюсь з нагоди...

Тільки не дивись на той паркан так, ніби збираєшся через нього перескочити. Перескочити легко, але втекти не завжди можна. Були вже такі, втекти не могли. Не розумієш? Важко... Колись іще довідаєшся, як людина 'часом хоче втекти від самої себе, але то ой як не просто.

Сідай. Аби я повірив, що ти мене не боїшся. Що? Ох і впертий. Але трохи збавив гонору. Чого від тебе хочу, питаєш? Анічогісінько. Але добре, що тебе зустрів. Чекаю на трамвай і хочу погомоніти. Ні, я не з міліції. Але бачив усе. Та жінка — то твоя мати? Як знаю? Моя справа, як знаю.

Чув усю розмову. Розмова! Вона плаче, а ти знущався. Знаєш, чому вона тобі повірила? Бо хотіла повірити, що все-таки ти не крав, їй необхідно було повірити.

А ти думаєш, що великий хитрун і вдалося тобі її перехитрити. Ой, наївний... узяв у неї ті гроші, так?

Кажеш, сто злотих не гроші! Певно, невеликі, але гроші. До першого ще два дні, муситиме жінка позичати. Щоб тебе нагодувати. Ні, я не ксьондз. І не читатиму проповідей. Тільки-но та жінка відійшла, я хотів підбігти і вдарити тебе. Правда. Що? Не маю права тебе бити? Бо я не твій батько, кажеш...

Воно й так, я не твій батько. Але маю право. Можеш мені повірити, Козловський, що я маю право. Не твоє діло, звідки знаю твоє прізвище. Вгадав. Як тільки побачив ту жінку, твою матір. Не перебивай мене. Казав, що маю до тебе одну справу...

Бачиш будинок он за тими деревами? Так, зараз там пошта, але перед війною були звичайні помешкання. Внизу, ліворуч, жила одна жінка. Її старший син вважався найбільшим хитруном серед хлопців цієї частини міста — околиці ринку. Він мав брата, але ще малого. Батька в них не було, помер.

А поряд, у тих будинках, мешкало ще кілька хлопців. Одні ходили до школи, до “загалки”, як тоді казали, інші вже не ходили й не дуже знали, як собі дати раду: до роботи ще були замалі. Вони згуртували компанію, трималися всі разом. Та були не ангели, мали свої гріхи.

Найбільшого хитруна звали... Все одно, як його звали, тож казали на нього просто — Чорний. Навіть мати. Змалку так називали, ото й пристало. Молодшого брата звали Метек. Але це не так важливо. Мати їхня... знаєш, була така собі звичайна жінка. Звичайнісінька. І як тінь. Навіть сусідки ніколи її не бачили. Вона бралася до всякої роботи, яку тільки могла знайти: прибирала в людей, прала, робила навіть паперові квіти на продаж. Все, що заробляла, йшло на двох її синів. Вона була їхньою тінню. Люди дивувались: “Чому про себе не дбає? Чому собі нічого не купить? Що то за життя?”

Такої звичайної жінки ніхто не зрозуміє. Бо то надто мудре і для наймудріших.

Якось Чорний утік з дому.

Кілька днів волочився по околиці, було літо, навіть спав на землі. Повернувся, коли вже не було чого їсти. Не дорікнула й словом. Раділа, що живий-здоровий.

Старий Маєвський зустрів його пізніше на ринку й присоромлював:

— Чорний, ти звичайнісінька свиня. Твоя мати ока не заплющила за цей час. Поверталась із роботи, годувала твого брата і виходила шукати тебе. Оглядала вночі всі закутки. Казала, що безперервно чує твій плач, що ти кличеш на допомогу... Чорний, твоя мати збожеволіє через тебе...

Старий Маєвський мав право так присоромлювати. Він був дуже старий і кожному говорив те, що хотів сказати. Розумний чоловік. Погляне і знає про тебе більше, ніж ти сам. Жартували, що і рабин, й ксьондз до нього ходили радитись. Не знаю, таких людей зараз, мабуть, нема...

А Чорний відповів Маєвському:

— Чи я їй наказую побиватися за мною?

Зрозумів, Козловський?

Чорний відповів тоді: “Чи я їй наказую?..”

І старий Маєвський відійшов. Але перед тим глянув на Чорного і бовкнув:

— Потім місця собі не знайдеш. Шукатимеш по всьому світу, і не знаю, чи знайдеш...

В містечку було багато жінок, схожих на неї. Кожен хлопець мав матір, тож спочатку друзі Чорного не бачили нічого незвичайного в його поведінці. Всі так чинили. Знали: мати існує для того, аби годувала, а часом і по голові дала; мати тільки перешкоджає, бо читає моралі, од яких нудить. І ніколи не знаєш, чого вона хоче.

Потім, коли хлопці з тої компанії підрости, вже не казали: “Від матері нудить”, а лише: “Стара чіпляється”, “Стара не хоче дати на кіно”.

А Чорний мав на кіно. Для себе й для інших. У нього завжди була якась копійка. Або мати давала, або сам брав. Як коли. Бити його не могла, бо вже був вищий од неї. Зрештою... раніше теж ніколи не біла. Тільки коли-не-коли плакала:

— Ти невдячний син. Глянь на мене, вже не маю сил, зовсім не маю сил. Хто вас потім нагодує?

. А Чорний відповідав:

— Дам собі раду. Не дитина.

Люди мовили:

— Чорний, то свята жінка, а ти її вбиваєш. Вбиваєш година по годині.

Ватажком компанії був Зенек. Усі його слухали. Якось так само собою вийшло. Зенек жив поруч з Чорним, у тому самому будинку, де тепер пошта. Лиш у нього єдиного з усіх хлопців не було матері, і він ніколи не казав: "Стара чіпляється".

Взагалі він мало говорив, але хлопці його любили. Був такий, як усі, але й не такий. А що в нім було, виявилось тільки пізніше. Тоді ж усі знали, що має міцні кулаки. Якщо Зенек ударить — довгенько пам'яталось.

Та жінка, мати Чорного, якось заслабла. І перед тим слабувала, але на цей раз хвороба вклала її. Довелося Чорному взятись за роботу. Але швидко переконався, що не так просто заробити на прожиття.

Хлопці вже тоді добре бачили, як їм ведеться. І коли Чорний виносив з дому різні речі й спродував їх, гадали, що він змушений це робити. Якось по полудні до помешкання Чорного зайшов Зенек. Роздивився уважно. Поговорив з матір'ю Чорного — а вона вже була дуже тяжко хвора, залишив їй трохи грошей, що їх ніби Чорному заборгував. Бо Зенек побачив безпросвітну нужду, що аж його вхопило за душу.

Вже збирався виходити, коли вгледів у кутку пляшку з-під горілки.

— Метек! — покликав молодшого брата Чорного. — Скажи, хто тут п'є горілку?

На те мати відповіла:

— Пане Зенку, то Чорний... Але він зараз працює, то хай уже...

Зенек вийшов мовчки. На ринку — тут, біля цього паркану, де ми сидимо — стояв гурт хлопців, і Чорний серед них. Зенек підійшов і покликав Чорного.

— Слухай! Скільки можна купити хліба за одну півлітру?

Хлопці не знали, про що йдеться, але Чорний зрозумів.

— Відчепися, — сказав. — То тебе не обходить.

І тоді Зенек його вдарив, хлопці зрозуміли все. Зенек сказав:

— Ти нуль, Чорний. Ти ще гірше, ніж нуль, бо ти взагалі ніщо. І я тобі зараз розтовкмачу. Твоя мати не має чого їсти, а ти купуєш горілку. Чорний, ти вже не наш друг. Відтепер ти будеш сам. Ніхто тобі не допоможе.

І Зенек ударив удруге і утретє. Ніхто не боронив Чорного. Хлопці стояли щільно довкола них. Осьдечки тут, біля цього паркану. Чорний навіть не намагався втікати. Знав, що не втече.

Було то серед білого дня по полудні, тож зібралось збіговисько. Люди почали кричати:

— Бандити! Вбивають людину!

А інші казали:

— Нічого втручатися. Таких не зрозумієш. Вони один одного варті, нехай б'ються.

Невідомо, хто підбіг під вікно будинку Чорного й закричав:

— Пані, сина б'ють! Уже весь закривавлений...

То була неправда, що весь закривавлений, але люди завжди перебільшують. І той не мав права викликати матір Чорного на допомогу. Але так сталося.

Потім вона прибігла сюди на ринок. Накинула пальто і прибігла. Просто з ліжка, з тією хворобою. Хлопці мовчки розступилися. Вона подивилась на Зенека й Чорного і все зрозуміла. А очі тоді в неї були такі, що страх глянути. Аби треба було світ підпалити, підпалила б. А Зенек узяв її за руку. І поцілував. У руку. Матір Чорного.

А Чорному сказав:

— Чорний, я тебе вже не битиму, нам тільки треба поладнати цю справу...

Він мав рацію. То була чоловіча справа, і її треба було поладнати. А потім натовп розійшовся, і незнайомі люди вирішили, що то була звичайна сутичка на вулиці.

Мати Чорного померла. Невдовзі по тому почалася війна. Зенек пішов до армії. Був поранений і потрапив у полон. Коли повернувся, одружився. Десь у сорок

сьомому одержав звання поручника. Військові очищали тоді ліси. Зенек зі своїм роєм нарвався на засідку. Всі загинули. І Зенек навіть не побачив дитини, яку йому народила дружина. Так буває.

А в Чорного вже нема нічого спільного з цим містом. Та часом він сюди найжджає. Старші люди говорять, що мати вмерла через нього, і його мучить сумління... Старші люди багато знають, та не все. Бо він сюди приїздить, коли почувається дуже зле, коли вже ніде не може знайти собі місця... Повір мені, Козловський.

О, нарешті мій трамвай... Кінчаю. Ти мені не кажи ні-

чого, Козловський. Я не цікавлюсь тим, що ти собі зараз думаєш. Але ти вже знаєш, що Зенек — твій батько. І зараз, мабуть, розумієш, що я маю право поладнати з тобою цю справу...

Ти зроби одне-однісіньке для мене. А може, для себе? Йди до своєї матері й скажи так: "Зустрів Чорного і він просив, щоб я поцілував тобі руку. Так скажи або інакше... Як хочеш. Але поцілуй їй руку. Ти розумієш зараз, Козловський, чому я тебе не вдарив десять хвилин тому? Бо я знаю, що першим, хто прийшов би тобі на допомогу, була б твоя мати...

Переклад з польської

*

"Вже за життя мусимо бути дещо внебовзятими. Вже тепер мусимо літати дещо в повітрі. І вірити, ризкуючи, і довір'яти всупереч вирахуванню, і любити на зріст, і радіти, хоч не багато для цього причини.

Мусимо вже тепер ходити дещо над землею. Бо це, хоч й абсурдне на перший погляд, є єдиним ключем життя. Якщо так робитимемо, то за нами йтимуть в процесії товпи народу, прилітатимуть як нетлі до огня, як пчоло до меду, всі ті вираховані й при тому дуже сумні. Щоб зачерпнути в нас трохи безтурботливої віри, дещо нескалькульованої надії, дарованої любові — трохи радості, без якої немає життя".

(о. М. М.)

ПАТРІОТИЧНА ХАЛТУРА

Патріотизм сам по собі це дуже цінна й шляхетна прикмета, але його вияви бувають різні — від найпозитивніших аж до зовсім негативних.

Візьмім для ілюстрації найближчу нам ділянку — друковане українське слово. Більш і менш талановиті люди пишуть і редакції та видавництва друкують статті, брошури й грубі томи. Більшість авторів, редакторів та видавців беруться за свою роботу не для заробітку, бо ж який він там, а керуючись саме патріотизмом. Треба, мовляв, їхньої праці для народу, для нації.

А який наслідок? Стоси змарнованого паперу і прогайнованих грошей на друкарні, переплетні і поштові оплати. Серед сотень назв періодичних видань можна на пальцях порахувати ті, які грамотно виглядають назовні і які не соромлять своїм змістом. На кожну сотню книг не більше 5% варті бу-

ли того, щоб з'явитися на Божий світ. А скільки ж серед них таких, що прямо компромітують той народ, для добра якого, мовляв, були написані і видані. Бо компромітувати можна не тільки негативним змістом, а й примітивним рівнем. І саме примітивізм є найпоширенішою недугою в наших писаннях, в наших виступах, в наших програмах, в нашому думанні.

Ми вже не раз писали і тепер повторюємо ще раз: Яке щастя, що так мало чужих народів читають і розуміють нашу мову!

Трагічне воно, чи комічне, але весь цей примітивізм родиться й маніфестується в нас в ім'я патріотизму. Він народжується так само стихійно як пісня у беззубих дядьків і дівочий вінець на голові бабуні. Ми такі внутрішньо переконані в потребі маніфестувати нашу красу й наші традиції, що й не помічаємо які вони в нас спотворені.

Народилось багато організацій, комітетів, конгресів та комісій, які ставлять собі за мету пропагувати нашу культуру. Але нам невідома така громадська установа, яка мала б за завдання зупиняти ті вияви псевдо - пропаганди, псевдо-письменства, псевдо-журналістики, псевдо-мистецтва, одним словом псевдо-культури, яка в ім'я нашого патріотизму нівечить усю нашу роботу, всю нашу так шумно голошену амбасадорську місію.

В нас уже втерлася назва "діяльна людина" на означення громадянина, патріота. Але буває чимало випадків, коли діяльність є шкідливішою як бездіяльність. Конкретно: Немає потреби й немає глузду влаштовувати концерт, для вшанування когось б це не було, коли немає доброго хору чи грамотних співаків. Не треба публікувати газету, як немає фахового редактора. Не треба влаштовувати виставку, як немає чогось путнього на ній показати. Не треба маніфестації, якщо нема кому на ній маніфестувати. В усіх цих випад-

ках кращою й кориснішою є відсутність діяльності, як сама діяльність.

Діяльність слід виявляти тим, які знають своє діло, і в тих галузях, де вони є фахівцями. Світ надто пішов вперед, щоб пописуватись аматорством.

Сам патріотизм, саме бажання сьогодні не вистачає. Тепер не можуть вже виступати з промовами ті, що люблять говорити, а слід їм поступитися місцем тим, які знають що сказати. Це стосується всіх галузей життя.

Було б добре, коли б над цими дуже болючими питаннями призадумались проводивші поважніших організацій та редактори тих газет, які досі не надто клопотались розбиратися що якісно краще, а що гірше, вдоволяючись давніми нашими критеріями — добре те, що роблять свої люди та ще й те, що приносить більше грошей нашій організаційній касі.

Розуму трохи й національного сумління придалося б нашому патріотизмові,— ось що!

НАВЧАЮЧИСЬ У ПРИРОДИ

Мільйони років існує на Землі життя. Нещадний природний добір відібрав серед рослин і тварин усе найсильніше й найвитриваліше, що припускало найменше помилок і діяло найраціональніше. А в результаті природа створила на Землі велетенську скарбницю, в якій не злічити чудових зразків “живих інженерних систем”, що функціонують дуже точно, надійно й економічно, відзначаються дивовижною доцільністю і гармонійністю дій, здатністю реагувати на найтонші зміни численних факторів зовнішнього середовища, запам’ятовувати і враховувати ці зміни, відповідати на них різноманітними пристосувальними реакціями. В ході багатовікової еволюції шляхом добору корисних для організму змін створювалась і створюється та доцільність, яку ми спостерігаємо в живій природі, доцільність у будові організмів, в їх “припасованості” до умов життя.

В результаті організми одержують міцні, довговічні і “відшліфовані” чутливі прилади — органи чуттів.

У житті людини, як і будь-якої іншої живої істоти, органи чуттів відіграють важливу роль. З їх допомогою можна не тільки сприймати навколишній світ, а й орієнтуватися в ньому. В минулому, коли людина ще багато чого не знала, їй здавалося, що в неї найдосконаліші органи чуттів. Та поступово вчені переконалися, що окремі органи чуттів у представників тваринного світу набагато досконаліші за рецептори людини.

Так, наприклад, мікроскопічна істота — піщана блоха — за положенням місяця на небокраї може знаходити шлях до моря.

Це в той час, коли найкращі навігаційні системи, які виконують аналогічні операції, мають вагу в кілька кілограмів. Ще дивовижніші й загадковіші рецептори орі-

ентації в метелика з кляси “нічне павине око”: самець виявляє самку за 10—12 кілометрів, навіть якщо її при цьому накрити скляним ковпаком (так робили під час досліду).

Пристаювання до життя або боротьби за існування сформували у багатьох тварин дуже своєрідні рецептори відчужань. Наприклад, у павука слуховий орган, який виявляє жертву в павутинні, перемістився на кінець ноги і уловлює коливання в діапазоні від 20 до 5 тисяч герців.

Око людини сприймає вузьку смугу спектра електромагнітних хвиль від 0,7 (червоний колір) до 0,4 мікрона (фіолетовий). В тойже час очі бджіл і мух здатні розрізняти ультрафіолетові промені аж до 0,3 мікрона. А деякі глибоководні сприймають інфрачервоне теплове випромінювання. Яструб та орел здатні з великої висоти розрізняти рухи навіть дрібних тварин, деякі інші хижаки бачать у сутінках.

Вивчення ока окремих живих істот допомогло дізнатися про багато нових влас-

тивостей зорових органів. Виявилось, наприклад, що очі жаби не завжди однаково сприймають світлові сигнали. Сигнали, поширюються повільно, надходять на поверхні шари сітківки, в той час, як швидкі сигнали вловлюються її глибокими шарами. Крім того, око жаби відсіює інформацію про нерухомі предмети й настроюється на рухомі. Мабуть, цей тип зору досить ефективний, бо він служив жабі протягом цілих геологічних епох, і тварина не тільки не зникла з лиця землі, а й не дуже змінилася за цей час.

Цікава будова ока голуба. Воно прекрасно сприймає зображення, здійснює попередню обробку інформації і обирає при цьому об'єкти, що рухаються в одному напрямі. Отже, вчені знають кількісні характеристики й особливості рецепторів відчужань багатьох представників живого світу. Але вони намагаються встановити й принципи їх роботи з тим, щоб дістати змогу створювати аналогічні або досконаліші контрольні й автоматичні системи та пристрої. Людина

немов починає змагатися з природою. Наприклад, вивчення ока жаби дало змогу створити прилад, названий ретинатром, який не реагує на нерухомі предмети, ведучи спостереження за рухомими.

Ще один цікавий “винахід” природи вдалося повторити вченим. Науковці сконструювали “сигналізатор штормів”, використовуючи принцип дії вуха медузи, котре вловлює “голос моря”. Прилад відчуває наближення шторму за п'ятнадцять годин. Це велике досягнення біологів та інженерів, бо зупинити шторм або спрямувати його іншим шляхом люди ще не вміють, а морський барометр сповіщає про наближення стихії лише за дві години. Цього, звичайно, мало навіть для сучасного швидкохідного корабля.

Принципи взаємодії живих організмів з навколишнім середовищем викликають дедалі зростаючий інтерес біоніків. Можна навести безліч прикладів поведінки тварин, які з давніх часів є для людини передвісниками таких явищ, як сильний вітер, дощ,

мороз, землетруси тощо. Ці прикмети ніколи їх не підводили.

В Японії в глибинах підводного царства водяться гарні дрібні рибки.. До них ставляться з особливою увагою. За їх поведінкою стежать і капітани швидкохідних океанських лайнерів, вирушаючи в далекі рейси, і рибалки. Ці рибки незамінні прогнозисти, і в країні ранкового сонця охоче користуються їхніми “зведеннями погоди”. Рибки, відчуваючи наближення урагану, знімають в акваріумі сильне хвилювання.

Значний інтерес для біоніків являють раки й жаби, що несуть “службу погоди” на березі. В суху погоду жаби залишаються у воді, у вогку — виходять на берег. Перед дощем раки виповзають на берег.

Чудовими синоптиками є деякі птахи. Постійно перебуваючи в атмосфері, безпосередньо відчуваючи на собі вплив погоди, вони протягом віків набули високої чутливості до зміни атмосферного тиску, освітленості, до скупчення в атмосфері елек-

трики перед грозою тощо. І що особливо важливо — птахи реагують на всі метеорологічні зміни заздалегідь. Це позначається на їх співу, крику, поведінці. Наприклад, спів іволги у сонячний день нагадує чисту мелодію флейти, а перед погіршенням погоди він схожий на котяче завивання.

Не менш важливим є завдання прогнозувати землетруси. Воно таке ж старе, як і проблема точного передбачення погоди, але у багато разів складніше. Як то розв'язується ця проблема біоніками? Професор Токійського університету Ясую Суесіро дійшов твердого переконання, що всебічне вивчення поведінки глибоководних риб напередодні землетрусів може подати велику допомогу вченим у прогнозуванні страшного лиха.

Є в біоніків й інші зразки чутливості до близьких землетрусів — це світ тварин, що живуть на суходолі. За спостереженнями людей, які пережили землетруси, наближення катастрофи відчувують заздалегідь і показують своєю тривожною поведін-

кою свійські тварини. Відомий, наприклад, такий історичний факт. 8 травня 1902 року розжарена газова хмара, що вирвалася з кратера вулкана Мон-Пеле, за 30 секунд спалила місто Сен-П'єр на острові Мартініка. Після катастрофи в глибинах руїн і димі згарищ знайшли 30 тисяч загиблих людей і лише єдиний труп kota. Згодом з'ясувалося, що з середини квітня тварини почали з власної ініціативи "евакуюватися". Першими рушили в дорогу птахи. Помітно пожовтішали й мешканці густих заростей на Мон-Пеле — плазуни. Через деякий час вони також залишили ці місця. Вчені покищо не можуть відвісти на запитання, що ж збуджує у тварин тривогу за свою долю задовго до катастрофи. Та факт лишається фактом — багато тварин мають чудову властивість передбачати вибух вулкана. Саме це і примушує спеціалістів з біоніки зайнятися науковим дослідженням загадкового явища.

Людство не тільки пізнає закони природи, а й створює інший світ, цілком нову тех-

ніку, яка багато в чому перевершує живі системи. В той же час у природи є ще чого повчитися біонікам. При конструюванні машин, призначених для роботи в тих умовах, в яких існують живі організми, можна спиратися на результати незліченних експериментів природи. Нині вченим уже вдалося технічно реалізувати деякі “винаходи” природи.

Біоніки працюють над проблемою підвищення точності, надійності конструйованих ними систем, й їхня увага дедалі більше концентрується на дивовижній плястичності роботи мозку. Відомо, що мозок продовжує функціонувати навіть тоді, коли виходить з ладу половина його клітин. У процесі еволюції живі організми виробили апарат керування, що має виняткову економічність, надійність, малі габарити й точність функціонування. За обсягом сприйнятої і використуваної інформації, за складністю логічних програм їх переробки, ефективністю “кодування”, гнучкістю пристосувальних реакцій живий організм виявився незрівнян-

но складнішим і досконалішим, ніж будь-яка створена людиною машина. Сучасна електронно - обчислювальна машина, яка складається з багатьох напівпровідників, у ході роботи спрацьовується, безперервно втрачає структурність. Тим часом жива “обчислювальна машина” — мозок людини — безперебійно працює все життя.

Звичайно, ми ще далекі від повного розуміння суті всіх надзвичайно складних процесів, що відбуваються в мозку. Та все-таки вченим вдалося створити чимало чудових “мозкоподібних” машин, про які років двадцять тому не могли і мріяти спеціалісти. Цікаві перспективи обіцяє і вивчення поведінки тварин, які мають простішу нервову систему.

Ми, наприклад, у Харківському державному педінституті вивчаємо птахів і вважаємо, що вони є дуже вдячними об'єктами для біоніків. Вибір наш не випадковий, бо навіть неспеціалістам сьогодні відомо, що багато чудових здібностей пернатих люди намагаються скопіювати й наділити ними свої літальні

апарати. Людина перевершила птаха за швидкістю, висотою і дальністю польоту. А от за економічністю навіть найкращі в світі повітряні лайнери все ще відстають від птахів.

Економічність польоту пернатих виявляється особливо наочно під час їх тривалих міграцій. Чайки, наприклад, перелітають з Англії в Нью-фаундленд через Атлантичний океан, долаючи відстань у 3500 кілометрів без зупинок. Майже фантастикою здається переліт кроншнепів, які гніздяться на Алясці, а зимують на острові Таїті та на Гавайських островах. Удосконалюючись у польоті багато мільйонів років, птахи далеко випереджають наші лайнери і в маневреності. У них прекрасні аеродинамічні форми. Дзьоб, голова, шия плавно вигнуті в польоті, ноги підбрані й майже не виступають з корпусу, нагадуючи сховане шасі літака. Відомо порода голубів, які під час польоту не раз перекидаються, не втрачаючи при цьому рівноваги. Віртуозно літає альбатрос. Він може літати кількома способами:

махаючи крилами, ширячи у висхідному потоці й підстрибуючи на зустрічних "хвилях". І все це завдяки досконалій аеродинамічній формі крил.

Сокіл сапсан у горизонтальному польоті розвиває швидкість до 90 кілометрів на годину, але, побачивши жертву, негайно кидається на неї, пікіруючи з швидкістю 360 кілометрів на годину! Промашнувшись, він короткою дугою, без помаху крил, знову піднімається в небо. У польоті майстерно маневрують і можуть "висіти" на одному місці жайворон, зимородок і боривітер.

Останніми роками досягнуто певних успіхів у моделюванні польоту птахів. Дальший успіх, тобто практичне здійснення махаючого польоту, значною мірою залежатиме від того, наскільки біологам, аеродинамікам, математикам, фізикам і механікам удасться поєднати результати, досягнуті при морфо-екологічному дослідженні птахів, з сучасними теоретичними уявленнями аеродинаміки. Однак уже сьогодні

ясно, що форма крила орнітоптера не буде схожою на форму крила птаха. Інакше крило махольота повинно було б мати борозенки.

Наша лабораторія вивчає здатність птахів до навчання, яку нині можна вважати твердо встановленим фактом. Птахи навчаються розв'язувати дуже багато складних завдань. Наприклад, ворона і сойка мають великі здібності до розрізнення предметів. Сойка знаходила з десяти горщечків той, під яким був корм, якщо він був поставлений дещо інакше,

ніж решта. Ворони з десяти однакових ящиків можуть вибрати один за певним принципом. Птахи легко розв'язують завдання на крайній лівій й правій ящиках. Кури виявляли деякі здібності до ліку: після невеликої кількості помилок вони дзьобали лише неприклеєні зерна, які ми розміщували на дошці в певній послідовності.

Багато дослідників, які вивчають складні форми поведінки тварин, дійшли висновку, що в них є акти поведінки, в основі котрих лежить розумова діяльність.

НА УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ У НІАГАРА ФАЛЛС

зложили:

Василь Пакуляк, Міннеаполіс — 4.00 дол. (раніше 5.00), О. Фірішак, Чікаго — 6.00 (раніше 5.00), О. Кулинич, Йонкерс, Н. Й. — 4.00 (раніше 8.00), В. Надрага, Вашингтон — 4.00 (раніше 10.00), п. Н. Яблонська, Торонто — 10.00 (раніше 25.00), Е. Зінченко, Чікаго — 9 дол. (раніше 13.00), д-р Євген і Ніля Стецькові, Бофало — 10.00 (раніше 125.00 дол.).

Це двадцять сьомий список пожертв на Музей. Щире спасибі!

Ми потребуємо й просимо Вашої допомоги.

ОТАКЕ ДИВО!

Ця подія тільки що сталася в містечку Модесто в Каліфорнії. Шукаючи в торбинці за ключами, 21-річна Рослін Джонстон поклала своє немовля в плястиковому кошичку на дах автомобіля. Потім сіла за керівницю і поїхала.

Двомісячна дівчинка Керрі впала на дорогу, але тільки легко потовклася, бо кошик захистив від удару.

3. Куб'як

СИЦІЛІЯ

Слово “Сицилія” вражає своєю магічністю. Скільки ж то картин воно наводить самим своїм звучанням. Але, коли проїздити залізницею через Вілля С. Джіованні і Мессіну до Палермо, то це місто видається зовсім звичайне. Перша помічена незвичайність — це коні. Не пальми на площі перед дворцем, бо їх бачите в багатьох містах Італії, а дорожки запряжені кіньми. Давно не доводилось мені бачити стільки коней. Якось їм вдалося перетривати в цю епоху автомобілів. Згодом я переконався, що коні мають свою велику конкуренцію на Сицилії в ослах, які дрібочуть побіч авт сицилійськими дорогами, тягнучи візки й вози. Стільки ослів я також в житті ще не бачив.

Якщо коня знаменує сила, то прикметою осла є шарм. Коли, розмовляючи, я називав осла здрібніло осликом, “азеллі”, то сицилійці мене не зрозуміли. Виявляється,

що італійська мова, яка любується в здрібніннях, має для осла тільки поважну назву “азіні”. Отож коні й азіні — це перша помічена особливість Сицилії. А друга — це неймовірна кількість тієї рослини, що в нашому понятті поєднана з Африкою: різnorodних кактусів і агав, які ростуть скрізь та творять клапти придушеної зелені на тій частині сицилійського краєвиду, де домінує сірість і брунатність скель.

Біля норманської епопеї

Той, хто з двірця в Палермо входить у гамірну вія Рома й опісля скручує вліво в Корзо Вітторія Емануеле, зразу зустрічається лице в лице з великою епопеєю Сицилії з епохи норманів. Наперед виростає перед нами чудовий собор з XII століття, а далі такий же розкішний Палац норманів, що його звели ще араби в IX ст., а опісля в XII ст. перебудував король

Роджер II. В обидвох тих будинках можна б провести кілька днів, а може й тиждень і не вивчив би й частинки того, що могли б вони нам сказати про історію Сицилії і людства. Але людське сприймання обмежене. Крім того я шукав цим разом не середньовічної Сицилії, але епохи геленізму. Отже не тієї подивугідної синтези півдня й півночі, якою є культура норманської Сицилії, а самого півдня, самого Середземного моря. Із середньовіччям я мав ще зустрітись в Монреале під Палермом. Але наперед я поспішив до Сегести.

Колюмни серед простору

Доїздиться туди з Палермо льокальною залізничною лінією, що біжить в південно-західному напрямку. Виходите на маленькій зупинці серед широких піль поміж узгір'ями. Довкруги пусто.

Від зупинки доводиться йти майже пів години сільською дорогою, що в'ється поміж горбами. По якомусь з ряду закруті виринає перед вами грецька святиня, що стоїть самітня на горбі, вкри-

тому камінням, травою і кущами.

Стоїть вона тут вже 24 віки, зберігши всі свої колюмни й усю силуетку дорійської композиції. Вузькою стежиною підходимо до тих кам'яних колюмн. Мають вони той самий незабутній колір, що святині в Паестум: колір свіжого меду, загоріння, дозрілості не позбавленої молодості.

Учені все ще спорять про те, як народилась форма грецької святині. Але тут, серед розлогих довколишніх горизонтів, посеред суворих у своїй красі, скелистих й одночасно зелених узгір, — тут немає сумніву, що слушною є теорія, яка стверджує, що грецьке мистецтво виникло з природи, що колюмни — це перетворені в уяві мистців форми дерев з отих прастарих сакральних гаїв, що росли довкола давніх вівтарів. Колюмни — це закляті дерева.

Тут у Сегесті вони все ще живуть у давньому поєднанні із природою, з якої виникли. Цю природу відчувається усіма зміслами, коли виходиться із святині вузькою

стежкою на вищий пагорб. Це один кілометр дороги. Коли підходимо вгору, краєвид росте, змінюється, святиня появляється на щораз іншому фоні. Врешті вона зникає з очей, а по другому боці виринає грецький театр, побудований на верху того другого узгір'я, пізніший від святині, з геленістичної епохи. Розложені півколом ряди кам'яних лавок спливають по узбіччі гори до сцени, де відбувались вистави. А за сценою далі біжать униз луки, узгір'я, море.

Грецький театр і море. Так воно буває не тільки в Сеґесті. Та покищо наш шлях веде до Палермо й до містечка біля нього — Монреале.

Мозаїки в Монреале

Є там славна середньовічна катедра, один з найбільших скарбів середньовічного мистецтва. Собор був побудований під кінець XII ст. і прикрашений назовні мозаїками в XII і XIII століттях. Їх слава вповні заслужена. Прямо зачаровують багатством рисунку й кольорів. Всі разом складають велику роз-

повідь про історію Старого й Нового Завітів. Наперед Творець дає існування світові, землі й людині. Опісля слідує історія людства. Всі події відіграються на темно-золотому візантійському тлі. Картини дивують досконалістю, багатством, драматичним висловом. Але якось мало тут враження вічності. При цьому творі мимохить пригадуєшся над обмеженістю середньовічного мистецтва. Воно виросло в Європі головно з геленізму і з Біблії, але сталось чимсь вужчим від них, партикулярним, провінціяльним. Воно є однією з рік, що впливля з того моря, але тільки однією з рік, не повним продовженням. Сьогодні ця ріка досить вже віддалена від нас. Антропоморфічний образ Творця світла на мозаїках в Монреале, так мистецьки створений, — тоді може наближував людей до правди, але сьогоднішню людину він радше віддаляє. Середньовічні мистці називали те, що не сказане. Давали форму тому, що не може людина уйняти. Той рід відваги був їх силою, але обмеженою, що згодом

перетворилася в слабість. Дали світові повноту багатства, яку хотілося б нам зберегти, але й кинули на наші рамена гнітуче ярмо своїх обмежених візій, яких вартість мусимо визнати релятивними, щоб від них звільнитися, піклуючись при тому, щоб зберегти ці чудові твори.

Коли я споглядав на ті мозаїки, мої думки бігли назад до Сегести, до того відкритого простору. Хотілось збагнути, в чому середньовічне мистецтво відійшло від грецької та біблійної традицій. Грецьке мистецтво не намагалось називати того, що не можна висловити. Так само було і з Біблією. Опис створення світу й людини займає в Біблії лишень дві сторінки тексту. Після цього тільки повторюється: “Як піднесене є небо над землею, так піднесені мої дороги над вашими”. Мойсей бачить горючий кущ. Коли запитується про ім'я, чує тільки: “Я той, хто є”. Псальмописці мандрують посеред тих самих розлогих горизонтів, які є в Сегесті. Але, чи не відчув я все таки того поняття нескін-

ченості в Монреале? Відчув, але вже по виході із собору, глянувши збоку на його ліву вежу. Є там годинник, поміж латинськими цифрами якого знаходиться напис “Несціє туам” — “Не знаєш своєї”. Невідома тобі година твоєї смерті. Мудра, твереза пригадка, яка давала матеріал для роздумувань на дальшу дорогу.

Кактуси й каміння в Агрідженто

Шлях моєї подорожі біг тепер на полудневий берег Сицилії, до міста Агрідженто, архітектурно модерного й одночасно прадавнього. Було воно заложене в VI столітті до Христа й називалось тоді Акрагас. Було батьківщиною Емпедоклеса, який навчав, що світом рядять дві сили — змагання й любов. Світ показував йому напереміну два обличчя: свій ясний і темний боки. Разом з Гераклітом і Парменідесом, Емпедокл зараховується до найвидатніших попередників Платона. Отож находимось тут в одному з осередків геленської традиції.

Наслідком праці вчених, яка далі ведеться, є музей, що його недавно відкрито в Агрідженто. Способом і змістом своїх експозицій цей музей може конкурувати із Лятеранським музеєм в Римі. В скляних габльотках дбайливо розміщено різьби, фігурки, вази, що ілюструють історію й передісторію Сицилії. Над однією із заль панує великих розмірів постать камінного Гіганта. Колись вона підпирала одну з головних святинь Акрагасу — святиню Зевеса, що її знищив землетрус.

До інших святинь, до цілого узгір'я святинь ("солліна деї темплі") йдеться з міста гостинцем, що його обабіч береже особливо багато кактусів. Звичайно кактуси не можна назвати надто веселими квітами. Веселими стають вони тоді, коли родять овочі. До зелених лап є прикріплені овочі у формі сливок з кольором ніжної червені. Це так звані "індійські фіги", дещо терпкі, але дуже оживляючі. Ростуть також кактуси густими рядами у підніжжі узгір'я святинь, що до нього йдеться вузьки-

ми крутими стежками, як в Сегесті. І тут по другому боці узгір'я, луки і море. І та сама медова барва, що в Паестум і Сегесті (натомість Партенон є білий і та білість світиться на тлі атенського неба). Медове каміння в Агрідженто зібране в кількох будівлях, по різному збережених. Є там святиня Гери з V ст. перед Христом, святиня Геракла з VI ст., а між ними найкраще збережена, не тільки з колумнами, але й внутрішніми мурами, святиня помилкова звана святиною Згоди з половини V ст. перед Христом. Дуже вузькими й дуже крутими сходами внутрі того муру можна вийти на верх святині і звідтіль глянути на безцінне узгір'я. Коли я сходив, чемний сторож хотів допомогти мені зтрусити порох з мого вбрання. Я відповів йому, що шкода мені цей порох стрясати. Усміхнувся і сказав: "Розумію, що такого пороху не хочеться стрясати".

При цьому узгір'ї меркне так звана "гелленістично-римська" діленьця, яка находиться побіч. Хоч вона дуже інтересна з історичного

пункту бачення. Збереглися там зариси давнього Акрагасу, фундаменти домів, подекуди навіть і мозаїки долівок. Цей простір обгороджений і заходиться до нього із завулка сьогоднішнього Агрідженто. Браму відкриває сторож, що його дім знаходиться тут побіч. Широко відкриті двері, висить білизна й несеться музика Італії — дитячий гамір.

Гори Енни за імлою

Треба все таки поспішати. Тепер дорога проходить чирез середню Сицилію: з Агрідженто до Енни, з Енни до Піяцца Армеріна, а звідтіль до славного Казале.

Енна серед магічних назв Сицилії одна з наймагічніших. Гори Енни, луки Енни — скільки ж їх в строфах європейських поетів. Місто Енна стоїть на горі, оточеній хвилями інших гір.

Мав я тут глянути на краєвид тієї грецької розповіді, яка може є найглибшою, — розповіді про Деметер і Персефону. Я шукав за її слідами в Елевзіс під Атенами, та не знайшов. Елевзіс є руї-

ною виїмково безладною, властиво — великою пустою. Тільки нотка в провіднику повчає, де те місце, на якому колись жрець стинав колос збіжжя. Так, мабуть, мало бути, щоб з містерії Деметер збереглося тільки то, чого не можна побачити очима. Перетривала також поема, один з гомерівських віршів, який розкаже, як Гадес схопив дочку Деметер Персефону, коли зривала на луці нарцизи. Як Деметер в розпучі покинула Олімп і, зрікшися опімпійських благ, блукала серед людей. Як саме у смердючому Елевзіс сіла стомлена на краю колодязя і там побачили її дочки короля Келеоса, коли прийшли за водою. Як гостили її на дворі Келеоса, аж поки Гадес не погодився, щоб Персефону щороку поверталася до Деметер і щоб була з матір'ю навесні і влітку, а з ним восени і взимку. За традицією з III віку перед Христом, зустрічі Персефони з матір'ю відбувалися на цих луках у стіп гір Енни.

Але, на жаль, я прибув до Енни ввечорі, а наступного дня від досвітку залягла імла

на горах і крізь неї пробивались тільки темні привиди.

Сицилійська кампаня

За сонцем прийшлося їхати до Казале. Не за тим сонцем, що світить на небі (бо весь день був хмарний), а за тим, що пробивається з мозаїк римської вілли. Наперед їдеться автобусом з Енни до середньовічного містечка Піяцца Армеріна, що пнеться на високе узгір'я, як багато італійських міст (дахи, а над дахами знову дахи). Потім їдеться крутою доріжкою поміж горами кілька кілометрів. Як на якомусь роздоріжжю попадете не в ту доріжку, то приходиться наново повертатись на те саме місце. Але не жалуєте втраченого часу, бо це дає вам можливість побачити ще більше сицилійської кампаньї із димами, що в'ються із кам'яних домів, гавкітнею пастуших собак і кам'яними містками, що зависають над пропастю.

Казале — це село, в якому відкопано римську резиденцію — розлогу віллу, побудовану в другому столітті по Христі й прикрашену в тре-

тьому. Багатство оздоб дає право додумуватись, що була це вілля цезаря Максиміліана. Сьогодні вона славиться мозаїками, що прикрашують підлоги всіх кімнат, які збереглися неушкоджені. Важко сказати, чи вони гарні, але в них замкнутий весь тодішній світ — розбавлений і соняшний. Крізь моря пливають кораблі, дівчата граються м'ячем, діти несуть у кошах овочі. В одній із заль розлягся вздовж підлоги Гігант. Немає тут глибини, а лиш поверхня світу.

Сиракузи

Дорога назад знову вела через Енну (знову за ночі) і далі до Сиракуз. Наступною зупинкою по цьому мала бути Таорміна. Обидва ці міста положені на східньому бережжі Сицилії. Отож при тому самому морі, яке по другому боці б'ється об береги Греції і її островів. Тому сюди вперше дісталась грецька культура. Порт Наксос біля Таорміни був першою грецькою кольонією на Сицилії.

Якщо шукати слова, щоб описати Сиракузи, то най-

більше підхоже слово-ясний. Це дуже світле місто. Хоч привітали вони мене дощем, але крізь дощ щоразу пробивалось сонце. Важко сказати з чого родиться ця світлість. Може від геометричних ліній нових вулиць широких, що обкладені світлими домами, а може від кольору неба, або від морської блакиті, що манила мене з дитинства. Між морем Північним Балтики і Йонським морем був завішений весь мій світ. Як і світ багатьох інших європейців.

— Чи скажете мені, як зайти до джерела Аретузи? — запитавсь я не без зворушення в одному невеличкому барі. Про джерело Аретузи я часто читав в гелленських і латинських поемах. Та щоб можна було дійти до нього звичайною вулицею? Та ще й питатись про дорогу, п'ючи каву й закусуючи булкою із сиром? — А ви вже й біля джерела. Воно ось у мене перед баром! — звучала буденна відповідь.

Джерело обкладено камінням та обведено поруччям, об яке можна спертись і гля-

діти в глибину, спостерігаючи як пульсує і пливе вода.

Находиться воно на Ортігії, тобто в тій частині Сиракуз, яка побудована на острові й сполучена з рештою міста мостом. Стоїть там і гарний собор, побудований на місці давньої грецької святині. Його мури оточили й зберегли давні грецькі колюмни. За новим містом Сиракуз знаходяться каменоломи й театр. Багато назв і слідів нагадують часи, коли Сиракузи були наймогутнішим містом в Європі. Саме сюди до Діонізіса Першого прибув був з гостиною в 397 році Платон. Вже тоді існував цей театр. І тут поблизу театру знаходиться море.

Театр в Таорміні

Мандрівка по великих осередках грецької культури — це подорож з театру до театру. Найславнішим з театрів на Сицилії є цей у Таорміні. З-за нього й приїздить ся до того міста. Доїздить ся поїздом, що зупиняється у стіп гори, на якій воно стоїть. Ходиться в цьому місті серединою вулиць. Це найти-

хіше місто в Італії. Наче б лежало поза часом. А панорама довкруги, як в Сегесті. На горизонті біліє Етна.

Коли стояти в Таорміні в театрі, то праворуч бачите Етну, а ліворуч море. Між тим горизонтом і кам'яними лавами сцена порожня. Заповнюють її тільки кипариси і пінії. Коли б вони на хвилину поступилися, то сцена заповнилася б людською драмою. Це була б, очевидно, драма Софокля, бо, не дорікаючи ні Аїсхілесові, ні Еврипідові, софоклівська трагедія найклясичніша. Антигона, Едип, Філокет, Геракл, Деяніра, Едип, Електра, Орестес — всі вони одне за одним проходять сценою, ілюструючи ту саму таємницю життя. Немає розв'язки.

А над усіма ними завжди те саме безмежне море і ті високі гори. “Де ж ти був, коли я закладав фундаменти землі!”...

Тіндарі

Отож, чи зрозумів я будь-що, чи хоч бодай усвідомив собі розмір свого незнання?

Вже слід було прощатись

із Сицилією, але перед тим ще остання частина подорожі: з Мессіни до Тіндарі. Сьогодні цю назву відомого грецького міста Тіндаріс носить мале село, що його залізничною станцією є містечко Олівері.

І тут поїзд залишає нас у стіп гори не тільки високої, а й стрімкої. Можна б доїхати лагіднішою дорогою, але об'їздити довелось би 10 кілометрів. А коротка дорога — це година втомляючого гірського підходу. На горі — нагорода за труд, оливковий гай шумить срібним листям.

Грецьке Тіндаріс, це знову театр і напроти нього знову море. А коло невеличкого театру обриси міста — з домами, форумом, монументальною брамою. Місто відкрите для туристів тільки в неділі і святкові дні. Тоді там повно людей. Серед міста стоїть собор і монастир з XVI століття. Там знаходиться славна чудотворна статуя Чорної Мадонни з маєстатичним і дивним виразом обличчя.

Таке лице доводилось бачити часто за моєї мандрівки. На залізничних двірцях

не раз бачиться таких жінок, які сидять на лавках майже нерухомо, з руками зжовтеними на колінах, убрані в чорне, з чорними хустками на головах. Чорний убір з того, що на Сицилії жалобу обходиться довго. Коли минає

одна, знову умирає хтось з родини й починається друга. Тому стільки жінок у чорному. Зійшлись оце вони в одну постать і допомогли розпізнати лице Мадонни з Тіндарі. Обличчя сицилійської селянки.

“ВИ ГЕРОЇ, А Я ХРУНЬ”

Це діялося в Станиславові (тепер Івано-Франківськ), в 1929 році. В станиславівській гімназії навчав релігії дуже розумний священник, великий патріот, о. Іван Фіголь.

Був то час дуже загострених українсько-польських взаємин. Рік раніше цю гімназію було на кілька місяців розв'язано за те, що учні й деякі учителі відмовились були взяти участь у польській державній 1-травневій параді.

Учителі й батьки вирішили тепер за всяку ціну вистерігатись подібних демонстрацій, щоб зберегти гімназію. Але в молодих були свої категорії думання. Прийшло якесь наступне державне свято, мабуть 11 листопада (роковини проголошення польської незалежності), й вирішено знову його бойкотувати.

Знаючи, що о. Фіголь звелів своїм синам іти на свято, товариші з кляси їх дослівно ув'язнили в одному з приватних домів і вони не змогли піти на святкування.

Звичайно, що були знову великі клопоти й знову загрожувала ліквідація гімназії. Декількох учнів ув'язнено, проведено труси.

Мені завжди збережеться в пам'яті момент, коли наступного дня увійшов до кляси о. Фіголь. Він був блідий, як смерть. Сів за катедрою і довго мовчав. А тоді зірвався, кров вдарила в обличчя і, розірвавши рясу й сорочку, наставив голі груди. “Забийте мене, заріжте мене! — кричав несамовито. “Ви герої, ви патріоти, а я, я хрунь!”

М. К-ий

НА ЗЕМЛІ ЗАПИСАНО

Земля, як древня книга, списана таємничим текстом, відкриває свої секрети лише тим, що, як жреці, оволоділи вищим рівнем втаємничення, пізнали її мову. Люди століттями жили на землі, залишали на ній свої сліди і відходили. Сліди залишалися. Деякі з них, менш тривалі, були стерті нищівною силою часу, інші далі існують, як загадковий код, і тривожать уми вчених. Що ще записано на землі і не відчитано? На це питання не може бути точної відповіді. Відомо лишень одне: з того, що записано, вдалося відчитати невеличку лише частину. Земля скриває в собі величезне багатство інформацій, які послідовно стають надбанням людей, що з вогнем вічним у душі і вічно спраглим розумом дерзають, покинувши спокій і міщанську самовдоволенність, що з'їдає все найкраще в людях.

Літом цього року, коли я був у Києві, мені пощастило побувати в Аркадія Бугая, кандидата математичних наук, викладача Київського пед-

інституту, зараз пенсіонера. Однак не математика і не педагогіка є головною пристрастю його життя в останні роки. З енергією, якої можуть позаздрити молоді, він займається археологією, і саме у цій галузі, поряд з безперечними досягненнями у математиці, досяг того, що кожен науковець залюбки назвав би метою, для якої варто було прожити життя.

В безпосередній розмові А. Бугай скромно заявляє, що йому просто в житті пощастило. Однак нема сумніву, що так пощастити може тільки людям наполегливим, упертим у прагненні пізнання, сміливим, рішучим і багатим душею. Перед тим, як йому “пощастило”, він зробив величезну, складну і систематичну наукову роботу, а “щастя” після такої роботи, це вже ніщо інше, як наукове узагальнення і логічний висновок.

Чим саме займається А. Бугай?

У цьому місці ми мусимо повернути декілька сторінок історії назад. У другій поло-

вині XIX століття учені Антонович, Ляцкоронський звернули увагу, що на нинішній Київщині, в долинах річок Дніпро, Тетерев, Ірпень, Рось та інших, знаходиться ряд земельних споруд-валів, які в їх працях були названі “змійовими валами”. Вали уривками тягнулися по кілька десятків кілометрів і побудовані на зразок оборонних споруд, з поодинокими слідами палісаду, та канавами по зовнішній стороні. На підставі тогочасних можливостей досліду вчені зробили кілька найпростіших висновків:

1. У зв'язку з тим, що у древніх письмових джерелах нема згадки ні про будову валів, ні про їх використання, слід вважати, що вали споруджено перед написанням тих джерел, себто до VIII ст. нашої ери.

2. Висновок-гіпотеза: вали споруджено для захисту від південних кочових племен.

3. У побудові валів не помічається ніякої логічної системи, на що вказують такі факти:

а) між окремими валами нема ніяких поєднань, тобто

в деяких місцях вал уривається і тільки за кілька десятків кілометрів далі починається новий;

б) у деяких місцях вали побудовані уздовж річок, що перечить логіці, тому, що річка сама по собі надійніша перешкода для ворога, ніж вал;

в) у деяких місцях вали перетинаються, то знов стикаються перпендикулярно, що теж незрозуміле для оборонних споруд.

Такі, найзагальніше кажучи, висновки дослідників привели до припинення дальших дослідів, і тому зацікавлення вчених валами змаліло до мінімуму. Лиш де-не-де в літературі появлялися згадки, що аж ніяк не могло внести нічого нового до справи.

А. Бугай, користуючись підтримкою і допомогою держави та цілого ряду приватних осіб, у великій мірі молоді, вирішив ще раз спробувати відчитати все те, що у давні віки в землі записано. Наполегливий труд тривав кілька років, але результати не дали довго на себе чекати. Зібраний матеріал дається легко впорядкувати і на його підставі скласти певну систе-

му наукових висновків та гіпотез:

1. Вік валів: на підставі знайденого під час розкопок матеріялу (в основному вугілля з вогнища), з допомогою найновіших методів досліджень встановлено, що вали побудовано і утримувано від II ст. до нашої ери по VI ст. нашої ери.

2. Вали мали характер оборонних споруд не тільки для захисту від південних кочівних племен, а також від нападів сусідніх північних племен, про що свідчать факти, що деякі з валів чолом (канавою) обернені на північ. Йдучи за цим висновком, робимо наступний: на цих землях жило кілька племен, організованих на зразок окремих держав, і племена ці вели між собою війни.

3. Вали, це оборонна система, завдання якої перешкаджати всякому нападові ззовні. Відстані між валами виникли в пізнішому часі: внаслідок землеробських робіт вали було зрівняно з рештою території, але на місцях, де колись вали стояли, залишилися сліди і їх вдалося А. Бугаєві спостерегти і відчи-

тати. Форма слідів різноманітна: склад та колір ґрунту, колір рослин, що ростуть на тих місцях, чи навіть їх характер. Дослідник зібрав багатий матеріял у формі знімків. По нанесенні цих слідів на карту поряд з рисунком існуючих валів переконливо видно, що вали було споруджено там, де не існували інші перешкоди — природні — перш за все річки. Як правило, вали поєднують річки, замикаючи в трикутник територію між ними.

4. Деякі земельні споруди, які помилково прийнято за вали, становлять систему доріг, побудованих на насипах.

5. Спорудження деяких валів паралельно уздовж річок свідчить, що річки, як важливі транспортні шляхи, оборонялись на рівні з іншими надбаннями тодішньої економічної культури.

Висновки і гіпотези можна б наводити без кінця, але не таке завдання цієї статті. Крім цього, висновки — це і є плоди праці і в першу чергу належать тому, хто цю працю провів, — А. Бугаю. Хочеться лише сказати, що від зіткнення з таким явищем, як

праця справжнього дослідника, надовго залишається в людини присмак великого свята. Повсякденне спілкування з великою таємницею історії дає почуття великої вартості людини і віру в самого себе.

Моя інформація далеко не

повно відображає все те, що хотів би сказати про свою роботу дослідник. Може бути й так, що вона не точна, але, безумовно, відображає вона моє щире захоплення величиною і знанням роботи, зробленої ним.

Степан Павлице
“Наша культура”

ДАРОВАНІ СЛОВА

Однією з найважливіших думок, які передала письменниця Сімон Вейл французам, що жили під німецькою окупацією, є її пояснення дарованих слів.

В есеї “Людська особа й те, що святе” вона пише, що суспільний світогляд сучасної людини опирається на таких словах, як поступ, демократія, право, рівність. Люди прив’язані до них і готові багаті для них посвятити. Ті слова становлять порядок сьогоднішнього розуму. Але це дуже тендітні елементи і непевний порядок. Бо слова демократія, право, поступ можна вкрасти і знищити. Існують злодії слів, зацікавлені, щоб затемнювати поняття. Ці слова загрожені зокрема в країнах, де панує насилля. Окупант може назвати себе демократом, невільництво — рівністю і своїх противників — противниками постулу. Ніхто не може йому цього заборонити. Це нічого, що невластиво вжиті слова умирають, втрачають значення. Йому на цьому не залежить. Він потребує багато мертвих слів, щоб затемнити ними уми. Невільники не повинні думати.

А, однак, окупант не є всесильний. Є слова, яких він не терпить, які парять йому язик, яких він не потрапить вкрасти й убити. Перекручені, вони негайно відроджуються в повному своєму значенні. Ці слова, це добро, справедливість, правда. Вони побудовані із неземської сталі й становлять елементи духового порядку — єдиного порядку, який не піддається силі. Деспоти не можуть цих слів знищити, тож намагаються їх скрити, заховати якнайглибше. Слова демократія, рівність, поступ не надаються для цього. Вони належать до іншого, недухового порядку й сила може їх переіменувати та убити. **І. Л.**

ОНТАРІО

ЩО СТАНЕТЬСЯ, ЯКЩО Б ВИ ЗАХВОРИЛИ

АБО МАЛИ ВИПАДОК ПІД ЧАС ПОДОРОЖІ?

ОСЬ ЩО ОНТАРІО РОБИТЬ

ДЛЯ ВАШОЇ ОХОРОНИ ПОЗА ВАШИМ ДОМОМ.

Ваш Онтарійський План Безпечення Здорова (ОНПР) має на меті допомогти вам на кожному місці світу.

На випадок поранення або наглої хвороби поза Онтаріо ОНПР заплатить кошти за стандартне шпитальне приміщення.

2. Якщо вважаєте, що покриття ОНПР недостатнє, тоді візьміть додаткову асекурацію в приватній компанії на покриття коштів поза провінцією.

3. Завжди носіть при собі виказку ОНПР.

4. На випадок фінансової потреби, попросіть

завжди подайте ваше чи-сло ОНПР.

Безплатна брошура п. н. "Подорожній довідник щодо Онтарійського Плану Безпечення Здорова" (The Traveller's Guide to the Ontario Health Insurance Plan) вивчіть все, що вам потрібно знати.

За звичайну обслугу він покриє 75% коштів шпитальної служби, яку нормально покривається чез рез Онтарійський Плян.

Вам також повернеться 90% лікарської оплати за апробовану обслугу, згідно з тарифою Онтарійської Медичної Асоціації.

Але треба пам'ятати, що медичні кошти в деяких країнах є вищі, ніж в Онтарію. Отже, перестерігайтеся перед рахунком на багато вищим, ніж **ОНП** може вам звернути, беручи до уваги наступне:

1. Перед виїздом з дому довідайтеся, що **ОНП** покриває.

шпиталь, щоб зателефонувати чи написав до **ОНП** про уточнення вашого покриття.

Запам'ятайте, що ви звичайно мусітимете заплатити все на місці за обслугу поза Онтарію. **ОНП** поверне вам гроші за покриті обслуги, якщо ви отримали обслуговування.

Напишіть, чому ви опинилися поза Онтарію — вакації, бизнесова поїздка тощо — та передложіть докладні детальні персональні інформації як також деталі отриманої лікарської чи шпитальної обслуги. Подайте ім'я, прізвище та адресу лікаря, назву шпиталу, оплату за кожну обслугу та дати. І

Примірник можна отримати від уряду або подорожного агента, або пишучи до:

**ОНП Traveller's Guide
Health Resource Centre
Communications Branch
Ontario Ministry of Health
Herburn Block, Queen's Park
Toronto, Ontario, M7A 1S2**

**Ministry of Health
Frank Miller, Minister**

'Multiculturalism is a permanent government policy'

The National Film Board participates
in the Multicultural Program.

John Munro
Minister Responsible
for Multiculturalism

John Munro
Ministre chargé
du Multiculturalisme

racism

me

Multiculturalisme
MULTICULTURALISM

The National Film Board of Canada, instrumental in making Canada better known the world over, has always distributed its films in many languages to countries abroad.

The National Film Board inventory includes films on many ethno-cultural groups made in the course of regular production. Multi-media classroom materials on history, prepared for primary and secondary school students, often

touch on the multicultural character of Canada.

More specifically, the National Film Board participates in the Multicultural Program in its production of new films, in the translation or "versioning" of films from English and French to other languages, and in their promotion and distribution.

RESEARCH

The nature of the National Film Board's Multicultural Program is a result of research done by the Library Services Division to evaluate interest in films scripted in other languages besides English and French. The objective of this research was to discover which ethno-cultural groups were interested in having films available in their ancestral languages, and what types of films would be most useful. Members of many different cultural groups participated in this study.

PROGRAMS

As a result of this research, the National Film Board is at present engaged in the production

of new films and multi-media materials on the history, culture and life-styles of ethno-cultural groups in Canada.

In addition, the National Film Board has prepared 1500 prints of more than 100 different film titles selected as a result of the research project. These films can now be offered to Canadians in eighteen different languages. They are available free of charge.

We hope that these films, now available in various languages, will prove not only entertaining but educational and informative.

To get further information of films available and on loan conditions, interested groups or individuals should contact the nearest National Film Board office, or mail this coupon to:

National Film Board, Multiculturalism Program
P.O. Box 6100, Montreal, Quebec, H3C 3H5

Please indicate the language in which you wish information:

Should material not be available in this language, please state your

preference of English: or French:

Name: ..

Address:

City or Town:

Province: Postal Code:

Telephone: Area Code: ()

MULTI

СПРАВА НЕ В КАПУСТІ..

(Гумореска)

— Я людина принципова і люблю, щоб усе було по справедливості. Тож тільки де бачу непорядок — сигналізую. Щоб вжили відповідних заходів.

От, приміром, сусідчина коза в моєму городі всю капусту перепотрошила. Ані качанчика не лишилося. Щоправда, люблю по справедливості, капусти там усієї й було голівок шість чи сім. Але ж сам факт — кричущий! У ньому все життя сусідки, як на долоні. По ньому можна судити, що людина вона — безвідповідальна. Щоправда, люблю по справедливості, прибігла вона одразу до мене з грошима й сказала:

— Павле Оверковичу, я вам відшкодную збитки.

Ні, голубонько, Хоч ти людина й авторитетна на селі, завпоштою робиш, але ж, кажу, справа не в капусті. Може, я там нові сорти городи виводив. Га?

Тож написав я її, Софії Гапурихи, моєї сусідки, вищепросясавшому начальнику скаргу. Так і так, мовляв, ваша підлегла Софія Гапуриха неправильно веде себе в побуті. Слід вжити заходів.

Приїхав товариш із району. Представився Іваном Івановичем, начальником районного зв'язку. Симпатичний чоловік. Сердечно ми з ним поговорили. Щоправда, спочатку він трішки неправильно вів лінію:

— Вам, — каже, — Софія Миколаївна пропонувала відшкодувати збитки?

— Було таке, — кажу.

— Так ви що, не могли це самі вирішити, щоб через дрібниці не відривати людей від роботи?

Бач, куди загнув. Не на того напав, думаю собі.

— Тут, кажу йому, — справа не в грошах, а в принципі. Її коза капусту з'їла? З'їла... Отже, треба надати справі хід, щоб таке більше не повторилося.

Тут і Софія до нас підійшла. Вибачатися стала, сльозу пустила. Ну, мене сльозою не проймеш. Та Іван Іванович мало не обвів мене кругом пальця.

— Ви, — сказав, — уже вибачте їй, а вона козу продасть.

Ну, думаю, раз таке діло, то чого ж, можна справу закрити. Взяв я гроші у Софії, і ми розпрощалися. Та минуло тижнів два, бачу: Гапуришина коза на прив'язі вдома. І не думає Софія з нею розлучатися. Раз так, то я написав листа до редакції. Щоб приїхали, розібралися.

Коли це днів через десять з'являється той же Іван Іванович.

— Павле Оверковичу, — каже, — ми ж говорили з вами про козу, домовилися про все, Софія Миколаївна заплатила за капусту.

— А я, — відповідаю йому, — проти вас нічого не маю. А проти Софії маю: козу вона не продала? Ні. Це одна

справа. А за другу вона ще й перед судом стане.

Начальник подивився на мене такими очима, ніби я йому червінець винен і вже більше року не віддаю.

— А як же, — кажу, — інакше? Я посилав листа рекомендованого. А як він опинився у вас? Мовчите? Я ці факти знаю. Сам свого часу десять літ робив листоношею. Зняли, правда. Хе-хе. І зі мною такі штучки бували. Любив почитати, що там дівчата пишуть своїм коханим.. Софія листа розпечатала і переслала вам. Так що цей номер не пройде... Доведеться Софії відповідати за законом. І вибачаюсь, більше говорити на цю тему не будемо.

Іван Іванович і попроситися забув. Поїхав. А я оце пишу скаргу. В прокуратуру. Принципово. Про козу і про те, що Софія Гапуриха перехоплює в мене листи...

Анатолій Житник
"Сільські вісті"

*

Вівіска на дверях авто-майстерні:

"Перевірка коштує 6 долярів, похорон — сімсот долярів. Подумай і зваж!"

СЛОВО ХВОРОБУ ВИКЛИКАЄ І ЛІКУЄ

З давніх-давен медицина тримається, так би мовити, на трьох китах. Це — ніж, трава і слово, тобто скальпель хірурга, фармацевтичні препарати і словесний вплив лікаря на психіку хворого.

Про лікувальну силу слова знали ще задовго до того, як в окрему галузь медичної науки виділилася психотерапія. Різні люди, як відомо, по-різному ставляться до свого захворювання. Дехто, навіть будучи серйозно хворим, недооцінює складність свого стану і цим завдає собі чимало шкоди. Інші ж, навпаки, надзвичайно гостро сприймають бодай незначне відхилення від норми і вважають себе серйозно хворими, хоча для цього нема аж ніяких підстав. Ось тут і має вирішальне значення тактовне, спокійне і водночас тверде й наполегливе слово лікаря, який пояснює хворому, в чому полягає його помилка і чим загрожує недооцінка чи переоцінка хвороби.

Та інколи необачне слово чи тривожний погляд лікаря,

медсестри, незрозумілий термін викликають у хворого тривогу, яка може стати причиною так званих ятрогенних захворювань (ятрогеній — цей термін походить від грецьких слів “інтрос” — лікар і “геннан” — породжувати). Ятрогенії нерідко спричиняють нові хворобливі відчуття, які, зрештою, створюють дуже переконливу картину самостійного захворювання. Тут ми маємо справу з так званим самонавіюванням (або автосугестією). Побювання за своє здоров'я, недовірливість і справді погіршують самопочуття людини. А хіба ви не зустрічали людей, які, почувши від знайомих: “Щось вигляд у вас сьогодні поганий— або ж дізнавшись, що хтось захворів, вишуковують у себе симптоми тих самих захворювань і — о, жах! — таки знаходять: починає боліти голова, колоти в грудях, німіють руки; у справді хворих людей загострюються шкірні захворювання, гіпертонія тощо.

У світлі вчення про вищу

нервову діяльність стає зрозумілим механізм виникнення хвороб, які розвиваються в результаті необачного слова і самонавіювання. Слово справляє фізіологічний вплив на головний мозок, завдяки чому в певному пункті його кори виникає тривале збудження. Збуджена ділянка мозку знову і знову надсилає команди “підпорядкованим” клітинам, і ті негайно розпочинають (і тривалий час ведуть) самовіддану боротьбу проти ворога, якого, по суті, немає; через це і з’являються певні симптоми захворювання, котре людина сама собі навіює. Слово є такий самий реальний подразник, як і всі інші, але разом з тим і такий багатохоплюючий, як ніякий інший... Слово всі їх сигналізує, всі їх заміняє, а тому може викликати всі ті дії, ре-

акції організму, котрі зумовлюють ці подразники.

Слово викликає хворобу — але слово ж її і лікує. Тактовно, але наполегливо роз’яснює лікар своєму пацієнтові причину недуги, чим знімає нервову напругу і створює передумови для одужання. Отже, тут слово справляє лікувальний психотерапевтичний ефект. Цілком природно, що після цього хворий, напруживши свою волю, за допомогою самонавіювання і словесного наріювання з боку лікаря мобілізує сили свого організму на боротьбу з хворобою — і одужує. І завжди допоможе йому в цьому добре, тактовне, цілюще слово лікаря, допоможуть всі могутні засоби сучасної медицини.

Валентин Андруша, лікар
“Наука і суспільство”

*

Старі дурні дурніші від молодших.
І, засукавши рукави, можна нічого не робити.
Тупому всяка правда здається гострою.

*

І в духовній їжі не слід забувати про дієту.
Успіх — це те, що тобі ніколи не пробачать друзі.

Юліян Тувім

ФОТОПСИХОГРАФІЯ ЧИ МАГІЯ?

Стародавні жерці і маги вважали, що живі організми, в тому числі й людину, оточує якась таємнича авреоля. Донедавна вчені дивилися на подібні твердження як на забобони і містику, хоча і в наші дні є люди-“ясновидці” з підвищеним зоровим сприйняттям, які бачать випромінювання навколо живих об'єктів. Така еманация, котру називають авреолею (полем), або аврою, у людей прибирає контурів їхнього тіла.

На початку нашого століття Альфонс Був'є, який жив у Ліоні, встановив, що між станом здоров'я і випромінюванням аври існує зв'язок: під час хвороби еманация порушується. Але Був'є не зміг науково пояснити цього явища. В той самий час англієць Кілнер намагався проявити авру, застосовуючи спеціальні екрани, вкриті забарвленими хімічними субстанціями. Щоб зафіксувати на кліше ці явища, інші вчені використовували світлові промені.

Експерименти підтвердили

існування випромінювання людського тіла, вдалося навіть сфотографувати “флюїди”, які оточували долоню людини, що перебувала в електричному полі. Відкриття струмів високої частоти дало змогу фотографувати авру рослин і окремих частин людського тіла.

Альфонс Був'є провів також надзвичайно цікаві дослідження з людьми, яким ампутували кінцівки. Після тривалого магнетичного сеансу з допомогою спеціальної апаратури він фотографував випромінювання їхнього тіла. Результати приголомшували: на фотографіях були зображені контури ампутованих кінцівок. Таким чином виявили так зване “біоплязматичне тіло”. Був'є довів, що порушення аври спричиняється хворобою. Він вважав, що недуги “вписані” в біоплязматичне тіло.

Донедавна всі ці дослідження не мали теоретичного і наукового обґрунтування. Знімки аври були завжди сіро-блакитного кольору, хоч

“ясновидці” запевняли, що вони багатобарвні. Вони твердили також, що авра може прибирати різні форми, залежно від характеру, темпераменту, стану здоров'я людини.

Відкриття Був'є підтвердили в СРСР найновіші дослідження учених, подружжя Валентини і Семена Кірліянів. Застосовуючи спеціальну систему фотографування, вони зафіксували на кольорових кліше різні випромінювання людей, тварин і предметів. Крім того, виявилося, що виконані в полі високих частот знімки частини листка відтворюють образ цілого (так званий феномен появи).

Науково опрацьований Кірліяном метод дослідження аври (ефект Кірліяна) став основою нової галузі психотроніки, яка дістала назву фотопсихографія.

Помічено, що кожний живий організм утворює власне матеріальне біологічне поле складної конфігурації, яке зазнає деформацій і метаморфоз залежно від психічного чи фізіологічного стану організму. Подружжя Кірлі-

яни розповідають про нього так: “У полі зору, на фоні топографічної конфігурації людської шкіри палають, світять електричні розряди — яскраві або тьмяні” вони безупинно світяться, тліють або миготять, рухаються або перебувають у нерухомому стані... Деякі ділянки шкіри випромінюють більш інтенсивно, деякі — менш, деякі зовсім не випромінюють. Цю неоднорідність ми назвали “інтонацією кольору”. Цікаво, що під час демонстрування цього ефекту в присутності ширшої аудиторії звичайний вигляд шкіри одного з нас раптово змінився до непізнання: зробився хаотичний, мутний, безколірний.

Ми вважали, що образ спотворився через недосконалу апаратуру, але виявилось, що причина крилася у нервуванні під час експерименту. Отож апаратура просто виявила велику чутливість. Цілий ряд таких властивостей організму ми визначили як архітектоніку біологічної структури живого організму”. Вагомим досягненням фотопсихографії є те, що вона дає змогу зафік-

сувати на негативі невидимий миттєвий внутрішній стан людського організму. Досліди показали істотну різницю між знімками аври однієї і тієї самої людини в різному емоційному стані. Знімка фіксує інший образ, інший колір, обсяг еманції, концентрацію випромінювання тощо.

Доктор Мансфілд Кланс з Каліфорнії ідентифікував сім різних образів випромінювання, що відповідають семиступеневій шкалі емоцій, які відчувають люди. Це — сильні почуття люті, ненависті, смутку, любови, радості тощо.

Обстеження геометричної форми одержаного образу, його контурів і динаміки дає можливість зробити певні висновки про біологічний стан (наприклад, патологію) цілого організму або деяких його органів. Внутрішнім органам відповідають відповідні точки на шкірі. Експерименти за допомогою методу Кірліянів доводять, що авра обстежуваної особи, коли її піддати акупунктурі, змінюється за напругою, кольором і обсягом еманції.

З допомогою фотопсихографії можна деякою мірою пояснити явища телекінезу. У людей, які мають телекінетичні здібності, під час концентрації уваги на безконтактному пересуванні предметів вимірювали електричні розряди. Характеристики цих електророзрядів істотно змінювались. Можна припустити, що під час концентрації уваги на телекінезі зменшується енергетичний обмін між поверхнею шкіри і середовищем: більшість енергії витрачається на внутрішній процес психічної концентрації. Таким чином, відбувається безпосередня і зворотна трансформація між енергією психічного напруження і енергією біоелектричного поля.

Щодо суті і властивостей аври існує альтернативна гіпотеза. Американський фізик Річард Міллер вважає, що авра не що інше, як емісія газів (гелію, аргону, азоту, вуглекислого газу і водяної пари) у відповідних точках на шкірі, які відповідають активним точкам акупунктури. На думку Міллера, фотографія за методом Кірліянів дає

можливість зафіксувати на плівці іонізовані гази, що оточують предмет.

Живі організми належать до так званих відкритих систем, основними властивостями яких є безперервний обмін речовин з навколишнім середовищем. Організм і середовище взаємно впливають одне на одне. Фотопсихограми пальців здорових, спокійних і врівноважених осіб значно відрізняються від знімок осіб неспокійних і внутрішньо напружених. Можливо, з часом вдасться за допомогою фотопсихографії визначати загальний стан організму, його реакції на зовнішні подразнення.

Фотопсихограми, зокрема, вказують на те, що поле еманції людини поширюється за контури її тіла на знімці. Можливо, між людиною і невідомими ще фізичними явищами нашої планети відбуваються якісь взаємодії, про існування яких вчені можуть тільки здогадуватись. Поки гіпотези чекають на наукові обґрунтування, фотопсихографія прокладає собі шлях у лабораторії, наукові закла-

ди, різні галузі науки і техніки. У щораз більших масштабах фотопсихографією послуговується медицина. Вона допомагає виявити новоутворення грудей, дна ока, захворювання кісток і внутрішніх органів. У ревматології вона полегшує обстеження артритизму, у неврохірургії — локалізацію новоутворень мозку.

Вчені сподіваються, що з часом вогнища захворювань визначатимуть на кольорових термографічних знімках — за зміною кольору людського випромінювання, за порушенням його напруги, а також за формою аври, яка залежить від температури тіла людини.

Фотопсихографія збагачує існуючі методи діагностики. У деяких клініках уже навіть роблять спроби застосовувати кольорові фотобрами замість чорнобілих рентгенівських знімок.

Михайло Шевчук, професор
Івано-Франківського
медінституту,

Іван Козовик, доцент.

“Наука і суспільство”

ЧИТАЧІ ПРО АЛЬБОМ “СТРАСТЕЙ ХРИСТОВИХ”

(Голоси українців-читачів подаємо без повних прізвищ, щоб не склалось враження, що використовуємо їх для реклами)

Владика М. М.: “Після св. Письма й “Наслідування Христа” Томи з Кемпі, книга “Страстей Христових” зробила найбільше враження в моєму життю”.

М. В., Варшава: “Складаю Вам велике благодатне дякую за незмірно цінний дарунок Страсті Христові. Видання справді капітальне, як досі незрівняне. Уявляю собі Вашу радість за оце “новонароджене дитя”, умотворчий пам’ятник, який не може не хвилювати, ані не захоплювати”.

І. Б., Париж: “Це насправду величавий альбом. Яке зусилля видати таку монументальну книгу”.

П. М., Філядельфія: “Книжка дуже добре зроблена, — це на довгі роки видання. Добре, що ви видали. Курилик цією працею добре себе закріпив. Такі праці в його характері й ніхто інший такої праці не виконає. Він виконав, Ви видали, а тепер лише дай Боже витримати”.

О. Ф., Чикаго: “Страсті Христові — це великий мистецький твір, а альбом цінне та дуже культурне видання, що ним ми повинні гор-

дитися серед чужого моря. Українська громада повинна бути Вам вдячна за Вашу працю і розкупити книгу до останнього примірника”.

М. Л., Монреаль: “Фантастичне видання! Ніколи не сподівались, що репродукції вийдуть так прекрасно. Надзвичайне видання”.

З. С., Оттава: “Одержала книжку Курилика — чудава!”

М. П., Торонто: “Цінний труд Ваш “Страсті Христові” останеться історичною пам’яткою української Діаспори й українського мистецтва”.

о. М. Г., Вінніпег: “Гратуюлю Вам за гарну, корисну й дуже часто недоцінену працю, яку Ви так витривало виконуєте для добра української культури. Заохочую це діло продовжувати”.

С. Д., Медісон: “Альбом Страстей чудовий. Навіть наші діти дуже ним зворушилися”.

Р. С., Кол Сіті: “Дуже щиро гратуюлю за таке епохальне досягнення українського мистця, опікунів та видавців”.

І. С., Торонто: “Дякую за переслану книгу Страстей Христових

мистця В. Курилика, що справила нам велику несподіванку, бо являється перлиною українського релігійного мистецтва".

о. Є. Д., Едмонтон: "Я бачу, з яким захопленням зустрів мистецький світ цей альбом Страстей Христових. Я сам кілька разів повертався до цієї книги і все щось нове знаходив".

І. Я., Чикаго: "Це дійсно імпозантний і дорогоцінний альбом. В такому виданні ще ніхто на еміграції не видав нічого. Ба, він перевищує навіть високоцінні мистецькі альбоми, видані досі в Україні".

"**The Prime Minister** very much appreciates receiving a copy of *The Passion of Christ* album" . . . Office of the Prime Minister. M. Lafleur, Appointment Secretary. Ottawa, Jan. 31, 1975.

"Congratulations. The Album is just wonderful." **Fr. Lucjan Krolikowski**, Buffalo, N. Y.

"The reproductions came out very well. I was surprised it would be that good. Hope it puts Niagara Falls Art Gallery & Museum on the map". **A. M. Lohead**.

"Thank you very much for a book. Thanks be to God. It's great". **Vladimir Hirko**.

"Thanks so much for your beautiful book. We show it and praise

it to everyone and the comments are superlative". **M. T. Kikauka**.

"Thank you very much for making Mr. Kurelek's works available to working people such as myself". **Paul Agius**, Toronto, Ont.

"I received the "Passion" book. It is truly magnificent and a great treasure for our family". **Dr. Donald DeMarco**, Waterloo, Ont.

"The book is a real achievement and you are to be congratulated on successfully completing such an ambitious venture. I should imagine the book will become a collector's item. I'm still pouring over it". **John E. C. Phillips**.

"Thank you so much for the very thoughtful gift of the book, *The Passion of Christ*. Together with my family, I will treasure it indeed." **Tom Harpur**, Religion Editor, *The Toronto Star*.

"Thank you for the six books of Kurelek's *Passion of Christ*—it is indeed a beautiful and inspiring book. I have showed this to a number of our sisters and some of them who are in our High School are going to order a copy. I hope and pray that God will continue to bless the good work you are doing".

Sister Othilia, principal
St. Helen Catholic School,
Toronto

АКЦІЯ — АЛЬБОМ “СТРАСТЕЙ ХРИСТОВИХ” ВАСИЛЯ КУРИЛИКА СВІТОВИМ БІБЛІОТЕКАМ

Книга репродукцій повної серії картин “Страстей Христових” Василя Курилика, видана нашим Музеем, є унікальним за своєю якістю виданням, що повинно репрезентувати українську культуру в бібліотеках усього світу. Видавши цей альбом великим зусиллям, ми не маємо, на жаль, можливості вислати по бібліотеках більшої кількості книг даром. Отож звертаємось з проською до всіх наших Читачів, які розуміють значення цієї акції, статись фундаторами таких дарових примірників.

Даючи й свою частину, знижуємо для цієї акції ціну альбому із \$40.00 на долярів 30.00.

Кожний Фундатор, надсилаючи 30.00 долярів, може назвати бібліотеку, місто чи країну, для якої книга призначена. Якщо бібліотека мала б уже це видання, ми в листі до Фундатора запропонуємо іншу альтернативу.

Дарований примірник матиме на одній із титульних сторінок прізвище Фундатора або прізвище особи, в пам'ять якої цю книгу подаровано. Фундатор одержить від нас копію посвідки поштового уряду.

Список прізвищ фундаторів буде публікований в журналі “Ми і Світ”.

Пригадуємо, що альбом Страстей Христових має паралельно побіч себе тексти трьома мовами: англійською, французькою й українською, отже в сьогоднішньому світі може бути зрозумілим на всіх земних континентах.

Чеки й листи просимо писати на:

**Niagara Falls Art Gallery & Museum
Queen Elizabeth Way
Niagara Falls, Ont., Canada**

Малий фейлетон

ВИНІТЬ ДЕНТИСТІВ!

Заболів мене оце зуб. Іду до дентиста й думаю: Є щось спільне поміж дентистами й сатириками. Одні й другі порпаються в людському болю. Хай поболить зараз, щоб постійно не боліло! Тож дентистів і сатириків люди не долюблюють. Приємними бувають тоді тільки, коли чужі зуби рвуть.

Ще одне є в них спільне — в дентистів і сатириків. Велять губу відчинити й такого вам тоді наговорять, що ви б із закритим ротом не промовчали. І демократія, мовляв, збережена. Бож погоджуетесь, чи ні, завжди те саме: гм, гм! — мимрите. Обуритись вам ніяк, ні образитись.

Торкнувсь доктор моєї щоки, а кожен дотик ножем ріже.

— Знечулити прийдеться!

Дентисти, як і сатирики, хто із знечуленням працює, а хто без нього. Знечулення, правда, теж болить, — від уколів й коли відходить.

Задубіло мені піднебіння, а доктор й каже:

— Вирвати доведеться, ніщо не вдієш!

А в мене ж аж біля серця защеміло, — воно ж не знечулене.

— Котрий це? — питаюсь.

— Мудрості, — відповідає.

— Та ні, змилюсь! Якщо мене не жалієте, читачів пожалійте!

Не помогло, — вирвав. Тепер ось маєте, читайте й доктора виніть!

А ви ж дивуетесь, що скрізь у нас в суспільстві глупості стільки. Від голови до голови підіть і запитайте: зуби мудрості у вас є? Ні в одного немає, ручуся.

Тож знайте вже кого винити. Виніть дентистів!

М. Точило

Х р о н і к а

УКРАЇНА

ПОЖЕЖА В ЛІСІ

(З Едварда По)

Бийте в дзвін!
О! Бийте в дзвін!
Хай застогне болем він —
Крізь глибину лісних долень
Ріс, росте, проріс вогонь!
Ой гуде біда глуха,
То шумить, то затиха;
Крізь гортанність верховіть:
Пекло, небо, біль та мідь
(Листя змовкне, наче мідь)
Мов на сполох — з лісу крик
Розірвався враз і зник!
Тиша!..
Й знову з верховин
Дикий крик звірят, рослин
Жалем серце розтина,
Мов розірвана струна,
Що не може вже звучать.
Крізь гарячий болю притиск
Тільки болем в серце впитись,
Тільки поглядом кричать,
Небо димом напинать,
Землю полум'ям лизать!
О, цей жах, цей гнів, цей плач!
Спробуй розумом означ.
Умираючі на пні
Дикі погляди вогнів, —
Глянеш — все горить, кричить,
Все болить — і тільки мить —

Тут же, тут вогонь палав,
Раптом хтось у лісі зняв
Збагрянїлу шубу з пліч —
Місяць, тиша, дим та ніч!

Іван Петровцій

с. Осій

Закарпатської області.

ЧЕРНІГІВ

Чернігове зелений
На голубій Десні,
Для мене ти священний —
Мої там юні дні.

Там перші сині далі
І яблуневий цвіт,
І радість, і печалі,
І пісеньки політ.

Приїду я з привітом
І знову до Десни,
Зустріти перше літо
І перший квіт весни,

Зустріти перші зорі,
Початок днів моїх,
І ниви неозорі,
Дитячий гомін, сміх.

Чому ж мені не виявить
Бажання —
Завтра в путь, —
Чернігів мій із Києвом
Сусідами живуть.

Там тихі, тихі ранки
І мій знайомий дім,
Дитинства колисанки
В серпанку голубім...

Всьому радіти буду,
Що жде мене давно,
Дитинства не забуду,
Та чи впізна воно?

Чернігове зелений
На голубій Десні,
Для мене ти священний —
Мої там юні дні.

Дора Хайкіна

Переклад з єврейської

Харківському університетові 170 років. — 30 січня минуло 170 років з дня заснування Харківського університету, однієї з найстаріших наукових інституцій України. У цій високій школі навчалися й опісля працювали О. Потебня, П. Гулак-Артимовський, філологи Л. Булаховський й О. Білецький та сотні інших. Ректором Харківського університету є тепер В. Хоткевич, син письменника Гната Хоткевича. Великий вклад у світову науку внесла харківська астрономічна школа. Широко славиться його математичний обчислювальний центр. Тепер на університеті навчаються 12.000 студентів. На 88 катедрах працюють біля тисячі викладачів і наукових працівників.

Харківське метро. — Харків як восьме місто в СРСР матиме підземну залізницю. Будівники харківського метра досі прокопали 21 кілометр тунелю, яким проходитимуть вагони. Вісім перших станцій вже будується.

На батьківщині І. Сошенка. — Музей українського художника Івана Сошенка відкрито у Богуславі на Київщині. У кількох кімнатах будинку, де народився і провів дитячі роки художник, розміщено експонати, що розповідають про минуле Богуслава, про життя і творчість І. М. Сошенка, про його багаторічну дружбу з Т. Г. Шевченком. Тут — копії картин Сошенка. “Пейзаж” і “Продаж сіна на березі Дніпра”, фоторепродукції італійських пейзажів, ескізи і малюнки художника, спогади про нього сучасників.

Пам'яті Никифора. — В сумний жовтневий день 1968 року похоронено тлінні останки Никифора в його рідній землі, на цвинтарі в Криниці-курорті. В 1974 р. на могилі Никифора відкрито скромний, але дуже гарний та цікавий гранітний пам'ятник.

Колись за життя митця на “дептаку” у Криниці було місце, де Никифор залюбки малював свої неповторні картини. Біля нього зав-

жди збирався гурт зацікавлених людей. Оглядали його малюнки, пробували їх купувати, фотографувалися з ним, намагалися вести з ним розмову.

Никифор не залишається самотнім й нині. Могилу художника відвідує багато шанувальників його таланту. В 6-ту річницю смерті художника, прийшов вклонитися його могилі й відомий київський письменник, автор трилогії про життя лемків, уродженець Лемківщини, 76-літній Дмитро Бедзик. Він поклав квіти на могилі Никифора і глибоко поклонився славному землякові.

Наприкінці грудня минулого року в Києві організовано першу виставку медальєрного мистецтва.— Значне місце в експозиції займають портретні медалі, на яких зображено Л. Українку, В. Стефаніка, М. Черемшину, К. Ушинського, а також розвиток спорту.

Найкращі спортсмени України.— Вже 15-раз читачі “Спортивної газети” визначали десятку найкращих спортсменів України в 1974 р. В цьому почесному списку опинились у переважаючій кількості чемпіони світу та чемпіони Європи. Вже другий рік підряд найкращим українським спортсменом визнано першого серед п'ятиборців світу львів'янина Павла Ледньова. Чем-

піон Європи легкоатлет з Сум Володимир Голубничий опинився на другому місці. Подібно як і торік третє місце віддано найкращому футболістові СРСР, гравцеві “золотої” української команди — “Динамо” (Київ) — Олегові Блохіну. “Найшвидша людина Європи” — киянин Валерій Борзов — цим разом виявився четвертим. На дальших двох місцях також легкоатлети — золоті призери чемпіонату Європи -- Валерій Підлужний та Надія Ткаченко обое з Донецька. На 7 та 8-му місцях — чемпіони світу важкоатлет Валерій Устюжин з Рівного та баскетболіст Олександр Саньников з Києва. Наймолодша віком серед найсильніших Наталія Попова з Харкова — це володарка п'яти золотих медалей, які здобула вона на першості СРСР з плавання. Врешті на десятому місці опинився ще один чемпіон світу — важкоатлет Петро Король зі Львова. Визначено одночасно також трійку найсильніших українських команд. Майже одноставно перше місце віддано футболістам “Динамо” (Київ); друге — жіночій гандбольній команді “Спартак” (Київ); третє — бронзовим призерам чемпіонату СРСР—футболістам одеського “Чорноморця”.

В Україні відзначають Міжнародний рік жінки. — Головою ко-

місії відзначення року жінки є заступник голови Ради міністрів Петро Т. Тронько. Заступниками — Ю. Н. Єльченко і Валентина С. Шевченко, голова президії Українського товариства дружби із зарубіжними країнами.

Декоративні камені України. — Українське Полісся славиться скарбами своїх декоративних каменів. В самій тільки Житомирській області є біля 150 родовищ рідкісних кам'яних покладів. Широко славиться житомирський граніт. Біля села Турчинки виявлено великі запаси синього каменю. Біля села Васьковичі є унікальне родовище білого грубозернистого лябрадориту. Декоративний мармур, який буде видобуватись в Радомишльському районі, має дуже високі мистецько-декоративні якості. Коростишів, Головине, Омелянівка, Соколова Гора — сьогодні відомі архітекторам і скульпторам багатьох країн світу, включно аж далекої Австралії.

Степове “море”. — 6 мільйонів 200 тисяч кубометрів води прийме в свою чашу Кайкулацьке водоймище, створення якого закінчили меліоратори тресту “Запоріжжяводбуд” у степу на межі Токмацького і Чернігівського районів Запорізької області, де сходяться дві

невеликі річки — Кайкулак і Токмачка. Перші 700 гектарів зрошувальної мережі вже готові прийняти воду. До весни нинішнього року до них приєднаються ще 600 гектарів.

Мільйонний житель Одеси. — Людно було в міському Палаці одруження Одеси: тут урочисто зареєстровано новонародженого мільйонного жителя міста. Ним виявився Коля Фульга, батьки якого Віктор і Галина — робітники сталепрокатного заводу.

Після вручення батькам метричного свідоцтва і спеціально виготовленої медалі земляки піднесли їм подарунки для малюка. На березі Чорного моря, в зоні відпочинку “Відрада”, мати й батько новонародженого за традицією посадили деревце в новому гаю.

Нове відділення товариства “Україна” в Рівному. — В місті Рівному, яке відвідує щораз більше туристів, відкрито обласне відділення товариства культурних зв'язків із українцями за кордоном “Україна”. Його головою обрано Семена Тумановського, який одночасно є головою обласного комітету радіомовлення і телебачення, а відповідальним секретарем — Степана Мохнюка, заступника начальника обласного управління куль-

тури. Надіємось, що Товариство “Україна”, в ряцях своєї діяльно-сті, допоможе місту Рівному від-зискати свою українську назву, бо й досі чомусь накидається йому діку й чужу назву “Ровне”. Про це вже писалось і на сторінках ра-дяньської преси, та чомусь то без-успішно.

КАНАДА

“Не пробуйте мститись на Кве-бекові!” — У Торонті виступив пе-ред членством т. зв. Емпаєр клю-бу, який гуртує біля себе бизнес-менів-англіїців, квебецький міні-стер Гуй Сен-П’єр. Він остеріг, що є нерозумним і небезпечним мсти-тися на Квебекові за впроваджен-ня закону, який захищає права рід-ної французької мови. Між іншим, закон 22 вимагає, щоб усі торго-вельні підприємства, які знаходять-ся на терені Квебеку, мали фран-цузькі назви та щоб респектували французьку реальність у Квебеку.

“Не робіть помилки, — закликав міністер. Питання мови є для Кве-беку так само вітальне, як право встановлювати свої податки та зберігати свою природу”. Гуй Сен-П’єр ззивав слухачів, які сприйма-ли його слова понурою мовчанкою, щоб добре призадумались над фа-ктом, що немає сили, яка зуміла б

заперечити життєві права квебець-кого народу.

Тим промисловцям, які пробу-ють застосовувати економічний бойкот Квебеку, міністер сказав: “Якщо ми маємо заплатити еконо-мічну ціну за наш закон 22, ми платимо її без вагання”.

Консервати втрачають ґрунт в Онтаріо. — Провінція Онтаріо бу-ла досі сильним і майже єдиним заборолом консерватизму й проан-гліїського монархізму в Канаді. Якимсь дивним збігом обставин цей консерватизм знаходив також підтримку серед людей неанглії-ського походження. Зокрема ж він був популярний серед українців, які традиційно підтримували його своїми виборчими голосами. Але останні роки безоглядного уряду-вання прем’єра Р. Дейвіса пере-брали мірку терпеливості й остан-ні анкети виявляють, що вже тіль-ки невелика кількість населення погоджуються з його політикою. На сторінках преси почали вири-нати різні неполадки. Рятуючи свою репутацію, В. Дейвіс перевів реконструкцію свого уряду і вста-новив навіть окреме міністерство для справ культури. Продовжую-чи традицію славнозвісних бінг, новий міністер культури Роберт Велч заповів першу “культурну імпрезу” — провінційну льотерею.

Міністер Велч є послом з однієї округи Ніягарського району. Досі він не надто цікавився культурою й ні разу не був у нашому музеї, хоч живе недалечко. Не виявив досі також жодного зацікавлення й торонтонський посол Микола Лелюк, що займає тепер пост асистента міністра. Та маймо надію, що з номінаціями народяться й зацікавлення.

Канадський прем'єр-міністр про сучасну ситуацію в світі. — Прем'єр-міністр П'єр Елліот Трудо сказав: "Більш, як будь-чого в світі, ми потребуємо усвідомлення, що надто мале число з-поміж нас втішається надто великим багатством у сьгоднішньому світі; усвідомлення, що надто багато держав й надто довго не мали впливу на рішення, які їх стосувались. виправлення цих несправедливостей не позбавить індустріялізовані країни їх дуже високого стандарту життя і їхнього впливу у світі. Але воно вилімінує деякі з екстравагантних різниць, які сьогодні існують і спонукає нас бути чесними в поведінці з нашими не такими багатими сусідами. Я надіюся, що ми погодимось в тому, щоб розглядати світ як одну цілість, яка вимагає рівновами й відповідальності, що спочивала б на всіх нас — урядах і приватних людях. Всі ми му-

симо бути сторожами нашого оточення і наших ресурсів. Всі ми мусимо дбати про те, що посідаємо, і один про одного.

Якщо ми потрапимо виявити це основне почуття відповідальності супроти себе й інших, то я певний, що можна буде знайти міру симетрії і в іншій активності — політичній та економічній. Основним, однак, є усвідомити собі, що живемо в економічній і біологічній системі, яка вже затратила спроможність саморегулювання й сама вже неспроможна перемогти людське самолюбство й людські помилки".

Ліберали сподіваються виграти вибори в Онтарію. — Парти́йний з'їзд лібералів провінції Онтарію пройшов у місті Віндзор в атмосфері впевненості, що наступні вибори принесуть їм довгождану перемогу. Провінційний провідник Роберт Ніксон (Кличте мене Боб" — але тільки до виборів!) виголосив до зародуміlostі самопевну промову, сам себе називаючи майбутнім прем'єром. Симпатії до Ніксона в самих його найближчих однопарти́йців народились недавно, враз із моральним заломанням консерватистів. До того його недолюбували й мріяли замінити кимсь популярнішим. Роберт Ніксон, що перейняв провід партії пі-

ся незвичайно милого й інтелегентного Андрю Томпсона, теперішнього сенатора, який мусив уступити після захворювання, свою вроджену несміливість учителя-фермера почав рівноважити арогантною. Він не вмів і не вмів з'єднувати прихильників. Зокрема поганим був його підхід до т. зв. етнічних груп, яких голоси є вирішними в онтарійських виборах.

Коли, перед одними з попередніх виборів, після пресової конференції, ми запитали його, чому провінційна ліберальна партія не ставить в деяких округах українських кандидатів, Роберт Ніксон презирливо процідив: "Чому ви не кандидуєте, я дам вам всю мою підтримку" й зразу ж обернувся в другий бік.

В цю хвилину нам ще не дуже ясно, чи трое програли виборів чогось навчили онтарійську ліберальну партію. Отже ми й не дуже ще певні, чи вона здобуде перемогу.

США

Ніксон покутник. — Колишній американський президент обирає щоразу нову форму акторської гри. Ще недавно преса принесла вістки, що збирається відіграти знову активну роль в партії й уряді та що найбільше бажав би собі

бути амбасадором в Китаї. А це недавно влаштував зворушливе прийняття для своїх вірних співробітників, з яких декого звільнив зі служби тому, що йому американський Конгрес обмежив фонди. Давний приятель Ніксона, рабін Барух Корф, який також був на прийомі, сказав, що Ніксон повний скрухи й покаяння. Признається, що завинив і не міг бути даліше президентом. Спростовує, що ніколи не уважав свого наслідника през. Форда недотепою та Генрі Кіссінджера — незбалансованим. Одночасно розпачає над своїми матеріальними злиднями. — Враз із цим жалюгідним повідомленням, преса принесла вістку, що цей же Річард Ніксон одержав 175.000 авансу на свою майбутню книгу споминів, в якій присягається... написати правду, тільки правду.

В США вишколюється приватно арабська армія. — Кілька сотень демобілізованих старших спеціальних старшин і ветеранів в'єтнамської війни, вишколюють тепер в США військо Сауді Арабії, яке буде захищати нафтові поля. Командантом вишколу є 49-річний полковник Вілліам Альбі. В липні почнеться нормальний військовий вишкіл трьох механізованих батальйонів піхоти по 1000 вояків кож-

ний, а також цієї самої сили артилерійського батальйону. Це вперше Департамент оборони заангажував для цієї програми приватну фірму Веніл Корпорейшен з Лос Анджелес. Уряд США покриє всі витрати в рямцях контракту на суму 355 мільйонів доларів, підписаного із Сауді Арабією.

Іран одержує кращу зброю, як ця, що її має американська армія. — Іран, який заробив минулого року на нафті 22 бильйони доларів, купує тепер в США наймодернішу зброю. Демократичні опозиційні конгресмени видвигнули факт, що в рямцях нового договору. Іран одержить неозначену кількість нових винищувачів ДД-963, які перевищують ефективністю ті, що ними користується армія США.

Кінотеатри популярніші, як будь-коли досі. — Згідно статистики, кінотеатри в США заінкасували від людей за квитки в 1974 р. майже два бильйони доларів. Дохід з фільмів перевищив найуспішніший досі 1946 рік. Однією з причин цьому була криза пального. Щадячи, люди не виїздять, зате ж ідуть більше до кіна. Фільм “Сніг” приніс своїм продуцентам 68 мільйонів доларів, а “Екзорсіст” — 66 мільйонів і “Папіллон” — 20 мільйонів.

ПОЛЬЩА

Плутанина в польській “Ост-політік”. — Плутанина починається, на нашу думку, вже із самої назви, яку перейнято чомусь з термінології народу, який не відзначається ні своєю прихильністю до поляків, ні особливим знанням тієї проблеми, на якій стільки разів поламав зуби. Остання полеміка розігралась на сторінках паризького журналу “Культура” між проф. Адамом Бромке й письменником та відомим публіцистом Юліушем Мерошевським й закінчилася в тому ж номері журналу виключенням проф. Бромке не тільки із “Культури”, а ствердженням, що “проф. Бромке своєю діяльністю і публікаціями виключився із свободолюбного та незалежницького нурта еміграції”. Докази Ю. Мерошевського стверджують дефетистичні тенденції писань проф. Бромке, в яких він наївно безпосередньо викладає свою концепцію, неатрактивну нікому, ні еміграції, ні Польщі, а навіть і режимові, якому бажає догодити.

Знову ж Ю. Мерошевський в щирому обуренні, обстоюючи характерність і принциповість, відсутні у противника, плутається в лябінрті крутих доріг свого власного журналу й доходить до ку-

рйозного заключення, що можна підтримувати контакти з Польщею дентистам, хімікам, архітекторам й аптекарям, натомість не можна гуманістам тобто письменникам, історикам, соціологам тощо.

Годі сказати, наскільки реальне виключення проф. Бромке не тільки із суспільства, але й із сторінок “Культури”, бо таки в тому ж номері журналу Бромке не без симпатії згадується у широкому звідомленні д-ра Бенедикта Гайденкорна із Міжнародного З’їзду Славістів у Бенфі, де проф. Бромке був одним з головних організаторів й опісля став у провіді міжнародного комітету дослідів, який ставить собі за мету співпрацю науковців Заходу і Сходу. Сам факт публікації такого обширного звідомлення свідчить, що “Культура” не є ні проти його автора, ні проти ідей З’їзду.

Заплуталась “Культура”, а з нею й Ю. Мерошевський і в складні проблеми десидентів, які аж надто часто заперечують ту принциповість, яку цей шляхетний письменник щиро проповідує. Наводжені чийсь слова, що не треба, мовляв, Польщі саміздату, бо має паризьку “Культуру”, можуть, але не мусять бути компліментом.

Нас не цікавила б так ця поле-

міка, як би не те, що проф. Адам Бромке, прецизуючи свою концепцію польської східної політики, абсолютю виключає присутність української нації, уважаючи її фактором, який вже сьогодні не відіграє жодної ролі й до кільканадцяти років заперестане існувати. Антиукраїнське ставлення самого проф. Бромке було здавна помітне навіть і нам, далеким спостерігачам. Чомусь цього досі не добачали українські еміграційні науковці, підтримуючи його “слов’янолюбну діяльність”. І, якщо наведена в “Культурі” стаття Ю. Мерошевського виключає проф. Адама Бромке з польської спільноти, то без будь-якого сумніву стаття Бромке виключає його і його однодумців з круга українських приятелів.

Як відновлювано лемківські каплиці і хрести! — М. Марчик із Закопаного написала листа до краківського “Тигодніка повшехнего”, в якому пише: “Часто проїжджаю шляхом через Лабову—Нову Весь до Криниці та обсервую ті полемківські каплички, унікальні своєю формою. В рамках акції 1000-ліття хрещення Польщі поспішно їх відновлювано, тобто відмальовувано, і то як вийшло — пліт був мальований на зелено й залишалося фарби, то й фігуру Божої Матері цілі-

сіньку замальовувано зеленим. Якщо пліт був бордо, то й Богоматір ставалась бордовою... Аж болить, коли гляджу, як ті хрести порохнявють і незабаром заперестануть існувати — як змаліло наше почуття естетики, що проходимо обоятно біля фігури Божої Матері, замальованої зеленим лякером. Треба, щоб хтось відповідальний і компетентний поцікавився тими місцями й пам'ятками, тими хрестами та капличками”.

“Світова Польща”. — Польський публіцист і філософ Ст. Кісілевський створив нове поняття “Світової Польщі”, що про нього пише так:

“Польща є конкретною й знаходиться сьогодні між Бугом й Одрою. Але для мене вона існує також поза часом і простором як духове поняття, яке заторкує сучасність своєю історією, культурою, релігією, мовою, яке увічне не в літературі, в мистецьких пам'ятниках, в документах. Ця друга Польща, сповидно невловима, є насправді найтривалішою дійсністю, розвивається й цвіте впродовж віків і доступна усім тим, що її шукають, що хочуть напитися з її оживляючого, криштално чистого джерела. Спрагненими цього джерела є головню світові

поляки, — мільйони людей польського роду, розсіяних по світі. Вони, wraz з нами й історією, становлять те, що хотілось би мені назвати якомсь особливо, може саме — Світовою Польщею.

Світова Польща знаменна саме тим, що існує поза часом, чи радше понад часом, понад одноразовими, переплетеними, проминаючими й никнучими в небуття подіями й епізодами поодиноких епох, чи періодів життя народу. Ці епізоди є, без сумніву, також нарастаючими з дня на день складниками майбутньої історії, яка твориться на наших очах, але для усього відвічного польського Пантеону є вони просто тільки новими прибудівками. Щось на зразок тих наріжних вежечок, що їх недавно прилютовано до корпусу відродженого варшавського Замку. Важко сказати, який фрагмент історії важливіший. Неважне поняття старшого й молодшого, бо всі історичні епохи собі рівні. Все, що людське, є смертельне і жоден історичний оптимізм не має свого об'єктивного виправдання.

І тому, що все минає, й одночасно, проминаючи, стається складником історії та починає тоді своє, вже духове життя, не годиться перехвалюватись реаліями будь-яко-

го сьогоднішнього дня. Особливо у відношенні до громадян Світової Польщі, які приходять, щоб ожитись польскістю. Їх, що живуть далеко й щодня піддані нівелюючому процесові відчуження, інтересує головне те, що незмінне й що впродовж віків вирішує про народну ідентичність. Знати, що мимо змін демографічних, суспільних, територіяльних, політичних й устроєвих ми залишилися однак ті самі — це найважливіше для поляків із широкого світу.

Тож, виключаючи модне сьогодні самохвальство, яке тільки хтось дуже примітивний міг би назвати пропагандою, стараюся нав'язувати контакти із громадянами Світової Польщі. Знаю їх чимало з різних епох і походжень, знаю людей із старої і народної Польщі, а також з різних еміграцій й розпошень, людей, що їх присутність в польськiм світовiм "унiверзум" (невластиво названiм дiяспорою), є наслідком найрiзномоднiших, iнколи й парадоксальних обставин. Є це цiла скомплiкована iєрархiя польських вiкових пригод, наче сiть слiв на старому деревi. Щоб її зрозумiти, не одну нiчку треба б проговорити. Особливе це знання, ця закордонна "польонологiя"...

СРСР

Московська "Лiтературна газета" закликає купувати менше книжок. — Орган Спiлки письменникiв СРСР закликає тих людей, якi купують книжки тiльки на те, щоб вони прикрашували хату, визбути ся свого колекторського гоббi, щоб дати змогу книжкам дiстатись в руки тих, якi їх потребують. СРСР, краiна найпросторiших лiсiв i найбільший продуцент паперу у свiтi, починає вiдчувати нестачу паперу. Першiсть дається пропагандивнiй лiтературi. Зате ж багато цiнних наукових, мистецьких i лiтературних творiв виходять не ймовiрно низькими тиражами. Ми здивувались оце недавно, що таке пiдставове видання, як тритомна Археологiя Української РСР, збiрна праця багатьох учених i видання Інституту археологiї УРСР, вийшла накладом всього лиш 3.300 примiрникiв. Дивно також, що в обличчi паперової кризи, Президiя Академiї Наук УРСР оце вiршила перевидавати російською мовою 8 томiв iз 26 томного українського видання "Iсторiї мiст i сiл УРСР". Невже ж мешканцi тих областей — росiяни не знають настiльки української мови, щоб користуватись українським виданням?

Нове лихо: приватні інструктори. — Велика кількість молоді із середньою освітою стала причиною посиленої селективності при вступних іспитах до високих шкіл в СРСР. Отож багатші люди почали наймати інструкторів, які допомагають молоді приготуватись до важкого іспиту. З часом почала витворюватись окрема каста людей, які можуть дозволити собі на інструкторів, — інструктор став ознакою вищого статусу людей, щось як автомобіль чи холодильник. Хоч немає нічого злого в інструкторстві, то “Комсомольська правда” виступила проти цієї нової інституції, кажучи, що вона кривдить тих людей, які матеріально неспроможні на такий люксус. Інструктори беруть три карбованці за годину навчання й повний інструкторський курс коштує біля 300 карбованців, тобто дво-місячну плату фахового робітника. Коли запитались одного з інструкторів, на чому базується його успішність, він відповів: “Інструктори дають молоді, крім того, що навчила їх школа, тільки одне додаткове, — навчають думати”.

РУМУНІЯ

Антологія лірики українських поетів. — Видавництво “Критеріон” у Румунії видало антологію гро-

мадської лірики “Сонячне відлуння” (1974). До антології увійшли вірші українських поетів у Румунії всіх поколінь, тобто Василя Баршая, Корнелія Ірода, Гаврила Клемпуша, Івана Ковача, Миколи Корсюка, Миколи Коцара, Миколи Малярчука, Ореста Масикевича, Оксани Мельничук, Михайла Михайлюка, Івана Мойсюка, Михайла Небиляка, Івана Непогоди, Дениса Онищука, Юрія Павліша, Юрія Ракочі, Степана Ткачука та Івана Шумляка.

Збірник громадської лірики “Сонячне відлуння” упорядкували Іван Ковач і Степан Ткачук. Тираж 740 примірників.

РЕЛІГІЯ

Співпраця поміж християнами й мусульманами. — В другій половині минулого року відбулася на університеті в Акрі, в Ггані, перша зустріч представників християнських Церков із представниками ісламу 8 африканських держав та обсерваторів з інших континентів. Темою конференції було: “Одність Бога й людське добро. Співпраця між африканськими мусульманами і християнами”. Ствердивши різність форм релігійного культу, мусульмани й християни підкреслили, що їх сполучають та сама віра в

єдиного Бога та різні спільні пункти в ділянці теології й релігійного життя. Всі ці елементи становлять ґрунт під спільну акцію в засягу виховання та в справах суспільних й економічних. Предсідниками конгресу були напереміну християнин проф. Квезі Діксон з Ггани і мусульманин Муза Абдул з університету в Ібадані в Нігерії.

Інтерв'ю московського патріарха Пімена фінляндському часописові. — Щоденник “Гельсінкі Саномат” опублікував інтерв'ю свого кореспондента з патріархом Піменом. На запит про кількість вірних в СРСР, патріарх відповів, що не може подати докладного числа, бо такої статистики Церква не веде. Є їх багато. Релігійне виховання молоді відбувається через літургію і проповіді. “Наші церкви — сказав, відкриті для всіх, хто в своїй душі відчуває потребу спільності з Богом і бажає впровадити Христа до свого дому”. Вірні в СРСР, які беруть участь в богослуженнях, походять з різних суспільних груп та є різного віку. Але більшість з них це люди середнього і старшого віку.

Новий коментар до Тори. — Союз американських єврейських конгреґацій, який репрезентує зреформований юдаїзм, випустив пер-

ший том нового коментаря до Тори, тобто до п'яти книг Мойсея. Автором Коментаря до Тори є рабин В. Гантер Плавт з Торонта, провідний теолог реформаторського руху. Він виходить із заложення, що Тора є твором, скомпонованим людьми. Хоч Бог не є її автором, то її змістом є поняття Бога. Божий голос можна чути через слова тих, хто писав книгу. Біблія — це не легенда, це історія жидівського народу і світу. Її слів не можна розуміти буквально. — Як бачимо, отже, реформатори заперечують основне вчення ортодоксальних жидівських теологів і великої більшості християнських Церков.

МИСТЕЦТВО

Книга “Страстей Христових” В. Курилика найбільшому числові бібліотек. — Багато публічних, університетських й організаційних бібліотек вже закупили чудовий альбом кольорових репродукцій серії “Страстей Христових”. У багатьох випадках це сталося в наслідок старань професорів і бібліотекарів-українців. На жаль, більшість про це ще не подбала. Книгу можна замовити для різних відділів бібліотек: мистецтва, релігії, психології, україністики тощо. Отже ми

далі робимо старання, щоб бібліотеки купували це видання.

Однак багато бібліотек не мають фондів на таку ціль. Тож ми почали акцію, яка із великою нашою співучастю має на меті подарувати цю репрезентативну книгу для найважливіших культурних центрів. У цьому номері поміщуємо окреме оголошення про цю акцію й просимо їй допомогти.

Подарунок Миколи Глуценка Музеєві. — Велике враження справили на відвідувачів Художнього салону Дніпропетровська пейзажі і натюрморти відомого художника Миколи Глуценка, які виставлено тут для огляду. Один з найславніших живописців України подарував цю експозицію, що об'єднує близько 100 робіт, художньому музеєві свого рідного міста.

Під час передачі полотен представники громадськості дякували мистцеві за його працю і талант, за його щедрий подарунок. Ніколи ще музей не одержував одразу такої великої кількості картин. Між найбільш ранніми і пізніми з подарованих робіт пролягло два з половиною десятиліття. Але в усіх них, незалежно від часу створення, майстер пензля постає як виразник нев'янучої молодості духу, радісного світосприйняття, пристрас-

но закликаючи любити рідний край, свою прекрасну країну.

Мистець Микола Глуценко народився в Новомосковську біля Дніпропетровська.

Починає реалізуватись видання довідника "Творчість українських мистців поза Батьківщиною". — Як нас інформує проф. Петро Мегик, який є організатором і душею цього видання, підготовча праця над книгою, запланованою ще в 1969 році, добігає кінця. За даними інформаційного листка в цій справі, довідник матиме біля 300 сторінок друку, формату 23x30 см. Друкуватиметься в двох мовах: англійській і українській. Побіч даних про мистця буде поміщена бодай одна репродукція його роботи чорним або кольоровим друком (не більше трьох репродукцій одного художника). Частину коштів друку покриватимуть самі художники. Докладніші інформації про це видання можна одержати, пишучи на адресу:

Ukrainian Art Digest,
1022 North Lawrence Street,
Philadelphia, Pa, 19123, USA

В Щеціні про українські ікони.—

Ікона, — чи є хтось серед нас, для кого чуже це слово? Ще змалку знайомимось ми з образами святих, які зі стін уважно дивлять-

ся на нас. Перед ними мати навчала своїх дітей молитися, випрошувати у них здоров'я та всякі ласки, щоб "хліб насущний Отець наш дав нам днесь". Згодом однак наш зв'язок з іконою, як і з батьківською хатою, порвався. А взагалі то малохто, крім мистецтвознавців, задумується над значенням ікони, її родоводом, впливом на виникнення сучасного живопису.

Нічого дивного, що тема ця, з якою виступила нещодавно перед щецїнською аудиторією мгр. Ірина Стефанишин, викликала в слухачів зрозуміле зацікавлення. До успішного проведення вечора, — що слід підкреслити, — безсумнівно, спричинилася не тільки тема доповіді, але й сам гість. Адже виступила перед нами не тільки молода, оригінальної вроди жінка, але і високо ґрудована людина. Ознайомлення з предметом і ельоквенція гості викликали відразу в слухачів якнайкраще враження. Ірина Стефанишин засвідчила, що вона не тільки добрий (за професією) мистецтвознавець, але й чудовий популяризатор знань про світ прекрасного.

Цей на високому рівні виклад про історичне минуле і сучасне ікони, а також її вплив на виникнення та формування живопису взагалі, були для слухачів змістовною на цю тему інформацією. Бо

ж говорилося не тільки про ікони. З темою іконопису в'яжуться також справа монументально-декоративного живопису, який у мистецтві Київської Русі посідав чільне місце.

Ікони були мальовані, головню, на дереві і полотні. Виконувано їх також мозаїчною і фресковою технікою. Найдавніші пам'ятки іконопису зв'язані з античними традиціями, які згодом поступаться середньовічному ідеалові — площинним, безтілесним, фронтально представленим постатям. Провідною залишається Константинопольська іконографічна школа, яка витворила систему іконопису, що на довгий час стала визначальною для інших народів, хоч в кожній країні (Італії, Голляндії, Болгарії, Грузії чи Україні) іконопис розвивався своїми шляхами.

Вже домонгольські пам'ятки засвідчують про перетворення українськими митцями візантійських традицій. Як правило, творці ікон не подавали своїх імен, хоч відомо, що створення найдосконаліших на Русі в XII ст. ікон належить монахові Києво-Печерської лаври — Аліпію.

Ікони в основному, призначалися для прикрашання церков. Всередині храму іконам відводились особливі місця. Вони були настін-

ними або настовпними, вміщувались найчастіше на передвітарній огорожі, т. зв. іконостасі, де спочатку головними постатями були Христос (т. зв. Деїсус — від грецького “деїсїс”, що означає — моління або прохання) і Богоматір з Іоанном Предтечею. На межі XIV-XV ст. іконостас поповнився цілою системою розмічених на ньому ікон.

Святих чи сцени релігійного змісту зображувано також, як згадувалось, мозаїчною або фресковою технікою. Ілюструючи свій виклад (при допомозі епідіяскопа) зразками монументально-декоративного живопису доби Київської Русі, І. Стефанишин обговорила цікавіші образи розписів, що до сьогодні залишилися на стінах старовинних споруд Чернігова, Новгороду чи Ярославля, а в першу чергу Києва, між інш. фрагменти фресок Десятинної церкви з кінця X ст.; мозаїчні і фрескові зображення святих у Софійському соборі, з XI ст., головно, Марії Оранти і Пантократора, чудові мозаїчні композиції Михайлівського золотоговерхого собору, з XII ст.; прекрасні фрескові розписи Кирилівської церкви та ін.

Образно кажучи, на мову образотворчого мистецтва були перекладені основні правди християнської віри. Церковний діяч серед-

ньовіччя — Григорій Великий про завдання живопису написав, що “Зображення роблять у храмах для того, щоб ті, хто не знає грамоти, принаймні дивлячись на стіни читали те, що не взмозі прочитати в книгах”. Цим і тлумачиться виразність і краса композицій релігійних тем, завдяки чому з'являлися твори великої мистецької вартості.

Успадкувавши чудові досягнення візантійської культури, українські художники не були лише копійцями чужих зразків. Своєю незалежністю вони проявили перш за все в монументально-декоративному оздобленні святинь. Завдяки християнству і впливові церкви на мистецтво, Київська школа станкового і монументально-декоративного живопису стала авангардною не тільки в Україні, але також великою мірою впливала на розвиток мистецтва і формування національних культур сусідніх слов'янських народів.

И. Б.

АРХЕОЛОГІЯ

Курган слави. — Море вигнуло узбережжя велетенською дугою, і вздовж того вигину з прадавніх віків селилися люди. Двадцять п'ять століть тому солоні вітри Понту Евксінського обдували тут палаци

правителів та хижі рабів Пантікапея. У десятому віці на його місці розкинувся Корчев — місто Тмутараканського князівства Київської Русі. Тепер подих Чорного моря зволожує велике індустріальне і портове місто України — Керч.

Над Керчю здіймається гора Мітрідат. Піднявши свою вершину до підхмарних вітрів, дивиться вона гранітними ущелинами з віків минулих на сьогоднішній день. На її схилах вчені відроджують для нащадків сиву давнину, розкопуючи античне місто. І шкодує, мабуть, камінний велет, що він безмовний і не може нічим зарадити людям у відновленні Пантікапея. Адже ж він — єдиний свідок виникнення, розквіту й гибелі столиці Боспорської держави.

Ген, там, в Аджимушкаї, на околиці Керчі, здіймається високий пагорб. У списку пам'яток архітектури, що перебувають під охороною держави, він числиться під номером 266 і називається "Царський курган". Це величний пам'ятник античної давнини, споруджений як гробниця для одного з боспорських царів IV століття до нашої ери (звідси й назва "Царський"). Унікальний пам'ятник має висоту 17 метрів, окружність — близько 260. Усередину веде коридор довжиною 36 метрів, його

стіни викладені плитами із місцевого аджимушкайського вапняку-ракушника. У центрі кургану — квадратна погребальна камера — целла, покрита конічним уступчастим куполом, який замикається плитою на висоті 8 метрів. Зовні гробниця обкладена шаром буттового каміння, вкритого глиняним насипом з прошарком морської трави. Це запобігало розмивам і зсувам.

Розкопав Царський курган у 1837 р. директор Керченського історико-археологічного музею археолог А. Ашик. У гробниці не виявилось ніяких залишків поховання — курган пограбованого ще в давні часи.

Людські кості з-перед 3 мільйонів років. — Міжнародна група археологів знайшла в центральному Афар районі північно-східної Етіопії людські кості давності 3-4 мільйонів років, що були знайдені в Кенії й Танзанії. Знахідка має велике значення, бо ставить під сумнів теорію постання людини шляхом еволюції.

Ще одна знахідка із скитської епохи. — В понизі Дунаю на околиці села Шевченкове Одеської області виявлено поховання скитського воїна з 5 століття до Христа. Під розкопаним курганом знайде-

но скита в залізному лускоподібному панцирі. Поряд лежала зброя: тригранні бронзові наконечники стріл, два залізних мечі й спис, а також уламки амфори.

НАУКА І ТЕХНІКА

“Енциклопедія африкана”.— Нещодавно голова Секретаріату по виданню цієї монументальної праці з історії, економіки й культури Африканського континенту, видатний нігерійський історик, професор С. О. Біобаку повідомив журналістів, що з початком 1975 р. будуть готові до видання перші два томи енциклопедії. Вони побачать світ трьома мовами — англійською, французькою, арабською й міститимуть біографії діячів різних країн, які зробили значний внесок у розвиток континенту.

Робота над енциклопедією зв'язана з великими труднощами: швидкі зміни, що відбуваються в Африці, часті зміни режимів в деяких країнах — все це її гальмує. Бракує авторів для написання потрібних статей. Та, незважаючи на все це, як підкреслив професор С. О. Біобаку, почата благородна справа успішно завершиться.

Голос маорі. — В Окленді почала видаватися газета мовою маорі.

Вона виходить чотири рази на шість тижнів. Це дуже мало як для цілого народу.

Майже 10 відсотків тримільйонного населення Нової Зеландії належить до племені маорі або ведуть від нього свій родовід. Та через бар'єр, що існує між білими й маорійцями, писемність, створена європейцями для аборигенів ще в перше десятиліття XIX ст., залишилася практично справою небагатьох ентузіастів. Журнал “Маорі” видавався мовою маорі тиражем тисяча примірників, тоді як дві тисячі його тиражу з'являлися англійською мовою. Інших видань взагалі не було.

Проблема ліквідації расової нерівності, звичайно, не вирішується з появою газети, що тепер виходить мовою маорі.

Нова дентистична техніка. — Недавно писалося про використання струменя плязми (сильно зіонізованого газу), тоненького як вістря голки, як інструменту в стоматологічному кабінеті однієї з київських поліклінік. Вживають плязму для поєднання частин протези з золота і нержавіючої сталі, що забезпечує велику міцність і антисептичність. Досі частини протезів з'єднувалися традиційно, шляхом зварювання за допомогою срібла,

міді, нікелю. Ці метали, хоч і міцні, з часом руйнувалися, а протеза з'єднана струменем плязми практично ніколи не псується.

РІЗНЕ

Маляр з'їв свою картину. — Тонтонське зоо славиться групою “талановитих” малярів — горилів. Недавно творча група одержала замовлення зробити копії картини вінніпезького конвенційного центру, які були б атракцією в дні його відкриття. Семеро молодих горилів взялося із запалом за роботу. Клопіт тільки, що найталановитіша так сподобала собі свій шедевр, що зразу ж його й пожерла, ставшись одночасно творцем і споживачем мистецтва.

Помилка. — У попередньому номері “Ми і Світ” прізвище редактора “Культура і життя” надруковано Петро Біда, має бути: **Петро Біба**. Просимо пробачення.

Щоб не відчувати неволі. — Горилі із зоопарку міста Васермаар в Голляндії почали виявляти ознаки апатії і втоми від життя в неволі. Директор зоопарку д-р Ловман вирішив лікувати тварин у досить незвичайний спосіб: мавп посадили в клітку, в якій стояли два телівізори. Результат був чудовий!

Мавпи повеселішали і з великим задоволенням дивляться на телепрограми. Найбільше мавпам подобаються дитячі передачі, фільми про тварин і музичні. Директор зоопарку на підставі своїх спостережень твердить, що поведінка горилів під час телепередачі нагадує поведінку дітей віком до двох років.

Статистика шлюбів. — Ніколи ще в Європі не реєстрували такої кількості шлюбів, як у 1973-74 рр. У Східній Європі вони більш поширені, ніж у Західній, — такий висновок зроблено в результаті досліджень, що їх провели спільно Організація Об'єднаних Націй, Всесвітня організація охорони здоров'я і Європейська економічна комісія під час Міжнародного року народонаселення (1974 р.).

Жінки мають те, що собі виховали. — Доктор Шервін Вудс, психолог з Університету Південної Каліфорнії, дійшов у своїх дослідженнях висновку, що це жінки виховують чоловічих шовіністів. В першу чергу матері прямо чи непрямо навчають, що хлопець є чимсь важливішим від дівчини. По одруженні чимало жінок бувають незадоволені, коли чоловіки не виявляють своєї домінантності. Бути підлеглим лежить у їх натурі.

Кибидор - репрод

